© www.kjnt.ro/szovegtar

Jóslások az Erdélyi Mezőségen. Esetelemzés[144]

Tematika: a test mint receptor, álomfejtés, az átmetszett élet/idő, előjelek, természetes jelek, analógián alapuló jóslás, a jóslás specialistái (önöntés, kártyaolvasás, madárjóslás, jóslás rostával, jóslás vonalakból, tenyérjóslás, jóslás kávéból, asztaltáncoltatás, halottlátó, piritista) elhárítható-e a megjósolt jövő, a jóslás ideje, a jóslás kontextusai, a jóslás funkciói, mi jósolható meg, következtetések.

Terminológia: csuklás naptára, tüsszentés naptára, előjel, természetes jel, kinyilatkoztatás, böjt, tudós, tudományos, piritista, halottlátó.

A következőkben az Erdélyi Mezőség 20 falujában, valamint néhány közeli településen végzett gyűjtés bemutatására kerül sor. A kutatás a hiedelmek 20. századi állapotának funkcióinak a feltárását tűzte ki célul. Az egyes adatközlőkkel többórás félig strukturált interjú készült. A kérdések kitértek a hiedelemlényekkel, a mágikus gyakorlatokkal és a jóslással kapcsolatos tudásra és élményekre.

A gyűjtőpontok: Almásmálom (AM, 1994), Andrássy-telep (AT, 1988), Cegőtelke (CG, 1994), Detrehemtelep (DT, 1979–1994), Ecken (EC, 1988), Felsődetrehem (FD, 1982), Gernyeszeg (GE, 1994), Magyarberéte (BE, 1994), Magyarborzás (MB, 1994), Magyardécse (MD, 1994), Magyarfráta (FR, 1985), Magyarpalatka (MP, 1994), Magyarszovát (SZO, 1994), Mezőbodon (BO, 1985), Mezőkeszü (MK, 1994), Mezőköbölkút (KÖ, 1994), Mezőveresegyháza (VE, 1994), Nagysármás (NS, 1994), Sáromberke (SB, 1994), Szentmáté (SZM, 1994), valamint Makfalva (MF, 1994), Sinfalva (SF, 1994), Torda (TO, 1980–1985).

Az elemzés a következő kérdésekre tér ki: az Erdélyi Mezőségen alkalmazott jóslási és tudakozódási szokások technikái és típusai, funkciói, a jósláshoz való folyamodás helyzetei, a jóslást végző és a jósláshoz folyamodó személyek kiléte.

Jóslástechnikák

A test mint receptor

A mezőségi recens adatok gazdagsága bizonyítja azt, hogy az emberi szervezet receptív környezetének eseményeire. A testről leolvashatók a bekövetkező események.

A szervezet két alapelv szerint működik receptorként. Egy testrész fölös/hiányos volta, deformálódása előrejelzi a személy képességeit, életének menetét. Egy testrész atipikus

---

[144] Az elemzés a szerző *Jóslások a Mezőségen. Etnomantikai elemzés* című könyvének (Bon Ami Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy, 1997) rövidített változata.

fiziológiai megnyilatkozása jelt ad az egyén szimultán megítéléséről vagy életének fordulatáról. Mindkét esetben a különleges, kivételes, szokatlan testalkat, testfunkció válik jellé. A mezőségi jóslásokban a testrészek a következőképpen jeleznek eseményeket:

hosszú haj (születéskor) – hosszú élet;
fehér hajszál – szerencse;
széles homlok – értelem;
viszkető szem
    jobb – bánat;
    bal – öröm;
csengő fül
    jobb – rossz hír;
    bal – öröm;
égő, viszkető arc – szidalom, pletyka;
viszkető orr – bosszúság;
megütött könyök – pletyka;
    bal – emleget az anyós;
ujj
    hat ujj – szerencse;
    hátrakunkorodó ujjak – szerencse, értelem;
viszkető tenyér
    jobb – adósság;
    bal – kereset;
köröm
    fehér foltok – szerencse;
láb
    viszkető talp – tánc;
    megbotlás – szerencse;
        jobb lábbal (lány) – lánnyal találkozik;
        bal lábbal (lány) – fiúval találkozik.

A testi jegyek (hosszú hajszál, széles homlok, hat ujj, fehér folt a körmön) a teljes életidőre vonatkozó relevanciával bírnak s az egyén sorsát, képességeit általánosságban jelzik. Az atipikus fiziológiai megnyilatkozások a test produktumai, az egyént a szocium szférájába kapcsolják. Az általuk jelzett események már nem a sorsot, csupán a hétköznapok, a társas élet eseményeit jelzik előre. A jóslások e csoportjában társadalmi konvenciók működnek: a fül hírt, a tenyér pénzt, a talp a táncot konnotálja. Töredékesen megőrződött az emberi test bináris oppozíció szerinti szerveződése: a test jobb oldalán receptált üzenetek általában rossz, a bal oldalon receptáltak pedig kedvező eseményeket jövendölnek.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

A homlokból, a ráncokból, az anyajegyekből, a szeplőkből, a viszketésből, a csuklásból történő jóslás a mantika különálló, autonóm területeit képezte. E rendszerek felbomlása a test és a kozmosz analóg felépítése és állandó szimpátiája képzetének megingásával hozható összefüggésbe.

Az emlékverses füzetek gazdag iniciációs hagyományt őriztek meg. Tordán és környékén a 19. század végétől az 1970-es évekig keletkezett 52 füzetből olyan (titkos) kódok kerültek elő, mint a „szerelem ábécéje", a betűk, a hónapok, a napok, színek, a boríték, a szem színének, a csók „jelentése". Valamint a tüsszentés és a csuklás „naptára". Mindkét naptár félórás időegységekre osztja a napot, és az egyes időegységekhez a szerelemmel, az egyén szociális életével, szerencsével és egészséggel kapcsolatos jelentéseket rendel hozzá.

A tüsszentés naptára

0–0,30	nem tudod elfelejteni
0,30–1	egy fiú álmodik rólad
1–1,30	bajban vagy
1,30–2	érted folynak könnyek
2–2,30	kapsz pénzt
2,30–3	egy boldog perc
3–3,30	egy szőke lány elveszi a barátodat
3,30–4	ne taposd le a boldogságot a lábaiddal
4–4,30	ne viccelj a szerelemmel
4,30–5	ne játszodj a szerelemmel
5–5,30	a boldogságod közel van
5,30–6	meg fogod látni
6–6,30	a távolból gondol rád
6,30–7	mindig együtt fogtok lenni
7–7,30	egy hasznos fiú kifejezi szerelmét
7,30–8	egy boldog nap
8–8,30	kapsz egy levelet
8,30–9	összeveszel valakivel
9–9,30	egy öröm
9,30–10	egy barátod gondol rád
10–10,30	egy jó barátság
10,30–11	elköltöd a pénzedet
11–11,30	egy barátságot szerelemmé teszel
11,30–12	láthatatlan öröm
12–12,30	a felejthetetlenség örömöt hoz
12,30–13	ő egy csókot kap tőled
13–13,30	boldog leszel
13,30–14	bizalmad lehet benne

14–14,30	be fog teljesedni a kívánságod
14,30–15	meg fogsz ismerni egy fiút
15–15,30	emlegetni fognak
15,30–16	kérdez valamit tőled
16–16,30	másra gondol
16,30–17	boldog vagy
17–17,30	szerelmes vagy
17,30–18	kapsz egy csokor virágot
18–18,30	valamit fog mondani neked
18,30–19	fogsz menni moziba
19–19,30	ne gyűlölj
19,30–20	egy kis tévedés
20–20,30	el fog hagyni
20,30–21	legyen gondod rá
21–21,30	ne hagyd magad becsapni
21,30–22	akar látni téged
22–22,30	egy ismerős gondol rád
22,30–23	beszél rólad
23–23,30	meg fogtok esküdni
23,30–24	megbánod, hogy férjhez mentél hozzá

(Kövend, 1982)

A csuklás naptára

0,30-1	egy szőke álmodik rólad
1–1,30	egy szőke el akarja venni a barátodat
1,30–2	pénzt kapsz
2–2,30	az életed és az egészséged veszélyben van
2,30–3	könnyet ejt érted
3–3,30	féltékeny
3,30–4	próbáld elfelejteni egy másért
4–4,30	eltaposod az örömöt
4,30–5	elismeri a tévedését
5–5,30	ne csinálj vagy egy hülyeséget
5,30–6	csókolódsz
6–6,30	újra álmodni fogsz vele
6,30–7	aki szeret, távol van
7–7,30	egy jó barátod megérdemli a szerelmet
7,30–8	ismeretséget akarsz
8–8,30	nemsokára találkozni fogsz vele
8,30–9	szerencséd lesz egész életedben
9–9,30	szerencsétlenség fog érni az életben

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

9,30–10	jó hírt fogsz kapni
10–10,30	egy szőke gondol rád
10,30–11	szerencséd lesz
11–11,30	megölel
11,30–12	találkozni fogsz vele
12–12,30	őrült érted
12,30–13	két lej
13–13,30	egy váratlan séta
13,30–14	a felejthetetlenség örömöt hoz
14–14,30	csókot kapsz
14,30–15	meg leszel hódítva
15–15,30	egy barna fiú gondol rád
15,30–16	adsz valamit
16–16,30	akar látni
16,30–17	sétálni fogsz
17–17,30	gondol rád
17,30–18	kapsz egy meghívót
18–18,30	össze fogsz veszni vele
18,30–19	bizalmad lehet benne
19–19,30	megkéri a kezedet
19,30–20	szeretve vagy
20–20,30	kapsz egy levelet tőle
20,30–21	megharagszik rád
21–21,30	valaki rosszat beszél rólad
21,30–22	légy figyelmes a barátoddal
22–22,30	akar látni téged
22,30–23	bánod, hogy összevesztetek
23–23,30	egy ismeretlen megy hozzátok
23,30–24	ne hagyd magad elcsábítani

(Kövend, 1982)

Álomfejtés

A legkülönbözőbb beszélgetési alkalmak keretet teremtettek az álmokról való beszélgetésre, a beteljesedett álmok elmesélésére.

Mondta valaki, hogy édesapámmal álmodtam, már nincs sok hátra, megyek közéjek. (FR, 49 éves férfi) *Én százszázalékba meg vagyok győződve, mert ezt az én édesanyámtól hallottam, mert mondta sokszor, hogy az éjjel édesapámmal álmodtam, nézzétek meg, hogy eső lesz. S én eztet azótától kezdve tapasztaltam. Kilencvenkilenc és fél százalékba mindig igaz. Ha valakivel olyannal álmodak, aki meg van halva. Ez mindig beválik. Már másnap látom, hogy olyan napsütés van, de délben esik.* (GE, 70 éves férfi) *Én*

megálmodtam. Én álmomban láttam meg az uramat, hogy ült az udvar közepén. Éppen így né. És én mentem egy fiatalemberre az esküvőre. S gondoltam, el kéne köszönjek tőle, me sokáig éltünk együtt. Mer akkor már körülbelül 30 éve voltunk együtt. Mennyit éltem én vele, köszönjek el tőle legalább. S visszamentem s kezet fogtam vele s elköszöntem. S abba az évbe meg is halt. Ezt így… mintha most látnám, hogy ült, s hogy beszéltem vele. Ezt álmomban… mindennek van valami jelentősége. Csak az ember nem törődik vele. Hogy na…, tudja meg. (NS, 83 éves nő) *Mikor meghalt a testvérem, szénával álmodtam. Hogy a széna tetejin a szekérbe le vót feküdve.* (MB, 64 éves nő) *Itt a szomszédba történt, hogy egy léánnak letapatta az édesapját az autó. S a kórházba vót. S na mind rosszul, rosszul vót az apja, s na, egy hétre, kettőre izenték, hogy jobban van. Ő álmodatt szénáva. A széna az szomorúság. Másnapra izenték is, hogy az édesapja rosszul van. Neki bételjesedett az álma.* (BO, 16 éves lány) *Ha álmodsz nyúlla, akkor terhes maradsz. Egy szomszédasszonyunk ecce nyúlla álmodatt. S három hét múlva, mondtam én nektek. Úgy szitkalózatt szegény asszony.* (FD, 20 éves nő, 1982) *S megint azt mondták, hogy az álmot is lehet tapasztalni. Én pedig tapasztaltam, nekem akkármilyen álmom beteljesül. Akár rosszra, akár jóra. Sokszo álmodtam szilvát, úgyhogy ettem szilvát s cseresznyét, s másnap sírtam. Ez igaz. De úgy is van. Én úgy tapasztaltam magaman, hogy igaz. Én is amikor így álmodak valamit, éppen úgy is van.* (FD, 20 éves nő, 1982) *Hát az úgy volt, hogy elmentem B.-hoz.* [Nevet.] *A földszinten kerestem, és a második emeletre küldtek fel. Felmentem, s kerestem, kerestem, kerestem, s kellett nagyon menjek a vécére. S kimentem a kórházból s elmentem egy ilyen közbudiba. Nem angol véce volt, hanem mokányvéce, olyan moldvai véce. S ráálltam. De mielőtt bementem volna, épp azelőtt sepregetett ott, aki a jegyet adta. És a* [...] *épp akko sepergette ott be a lyukba. Bementem s ráálltam, s ahogy ráálltam, a lábam besüllyedt térdig. De nem vót nagy dolog, csak pisi vót, arra emlékszem. Térdig szépen belesüllyedtem, de aztán fel is dobott. Nem tudtam elvégezni a dolgomat, s ott egy kútnál megmosakodtam. S akko aztán megint mentem B.-hoz. Másnap vettem lozt.*[145] [Nyert.] (TO, 28 éves nő, 1985)

A gyűjtőpontokon a következő álomképeknek tulajdonítanak jelentést: jármű – lemaradás (Magyardécse); vonat – lemaradás (Mezőbodon); szekér – lemaradás (Felsődetrehem, Detrehemtelep, Mezőbodon); piszkos, zavaros víz, sár – betegség (Mezőbodon, Detrehemtelep, Magyardécse, Makfalva); szar – szerencse (Detrehemtelep, Felsődetrehem, Torda); vér – váratlan hír (Felsődetrehem, Mezőbodon); sírás – öröm (Sinfalva); hosszú haj – betegség (Sinfalva, Makfalva); hajvágás – halál (Makfalva); csóré ember – halál (Mezőveresegyháza); szeretkezés – halál (Mezőveresegyháza), veszekedés (Magyardécse); menyasszony – halál (Torda), teherbeesés (Detrehemtelep); asszony – bosszúság, rossz (Detrehemtelep, Felsődetrehem), betegség (Felsődetrehem, Magyardécse); férfi – szerencse (Detrehemtelep, Felsődetrehem); kisgyermek – bosszúság (Detrehemtelep), betegség (Felsődetrehem); fiúgyermek – jó (Mezőbodon, Sinfalva); kislány – bosszúság

[145] Sorsjegy.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

(Detrehemtelep, Bodon, Sinfalva); cigány – havazás (Detrehemtelep), szerencse (Magyardécse); cigányasszony – veszekedés (Felsődetrehem); román asszony – kár (Felsődetrehem); pap – ördög (Felsődetrehem); halott – halál (Magyarfráta), eső, havazás (Detrehemtelep, Felsődetrehem, Gernyeszeg, Magyardécse); disznó – halál (Detrehemtelep), betegség (Detrehemtelep, Mezőbodon); ló – legény, szerető (Mezőbodon, Torda); fehér ló – vendég (Detrehemtelep); szürke ló – szerencse (Detrehemtelep); juh – eső, havazás (Felsődetrehem); nyúl – teherbeesés (Felsődetrehem); harapós kutya – rossz ember (Magyardécse, Detrehemtelep); kígyó – rossz ember (Magyardécse), szerencse (Detrehemtelep); szőlő – betegség, sírás (Mezőbodon, Detrehemtelep); szilva – sírás (Mezőbodon, Detrehemtelep); cseresznye – sírás (Detrehemtelep); széna – halál (Magyarborzás), szomorúság (Mezőbodon); szalma – szomorúság (Felsődetrehem); zöld fű – reménység (Mezőbodon); zöld – jó, szerencse (Felsődetrehem), váratlan hír (Magyardécse); véres hús – rossz, baj (Magyardécse), halál (Torda); tojás – kár (Magyardécse); kártya – ördög (Detrehemtelep); pénz – ördög, szerencse (Detrehemtelep); arany – szerencse (Detrehemtelep); kés – fájdalom (Detrehemtelep); gyűrű – fogság (Torda); eltörő gyűrű – halál (Magyarborzás); templom – kár (Magyardécse); foghúzás – halál (Detrehemtelep, Magyardécse, Magyarborzás, Mezőkeszü, Mezőveresegyháza); kidőlő fal – halál (Detrehemtelep, Gernyeszeg, Mezőkeszü); meszelés, mész – halál (Detrehemtelep, Gernyeszeg, Magyarborzás); padlásra menni – halál (Torda).

Az álom komplex kép, amelyben a motívumok csupán morfológiai elemek. Ezért értelmezésük a teljes álom ismeretében végezhető el. Ha az álombeli foghúzás fájdalommal, vérzéssel jár, közeli hozzátartozó halálát jelenti. Ellenkező esetben távoli ismerős hal meg. Egyazon esemény különböző személyek álmában eltérő módon manifesztálódik. Továbbá, ugyanazon motívum, a kontextustól függően, különböző jelentéssel rendelkezhet, valamint, egyazon jelentést különböző álmok hordozhatnak.

A fogalmak, jelenségek és jelentések bináris oppozíciókba szerveződve helyezkednek el a kultúra értéktengelyén. A jeleszközök szintjén ilyen oppozíciópárt alkot a férfi – nő, fehér – fekete, zöld – száraz, lent – fent, a jelentések szintjén pedig a szerencse – baj, öröm – bánat, élet – halál, egészség – betegség. Ebben az esetben a jelentések oppozíciója metaforikusan tevődik át a jeltárgyak síkjára.

A „fordított világ" elve alapján az álombeli történés fordítottja realizálódik a valóságban. Az utazás értékvesztést, a sírás örömet, a széklet szerencsét, a szeretkezés halált, a pap ördögöt jelent.

Harmadik elvként az analógia említhető. Az álombeli pozitív érték a valóságban is pozitív értéket jelenít meg. Az álombeli halott halált, a harapós kutya gonosz embert, a véres hús bajt, az arany szerencsét, a kés fájdalmat, az eltörő gyűrű, a fekete zászló, a foghúzás és a kidőlő fal halált konnotál.

Etnikai sztereotípia a fenti adatbázisban kétszer fordul elő. Az álomban megjelenő cigány havazást és szerencsét, a román asszony pedig kárt jelent.

Az álmok között kiemelt helyet foglalnak el a kinyilatkoztatások. Ezekben egy transzcendens lény (leggyakrabban szent, halott, ősz öreg) cselekvési formát/normát ír elő az

embernek. A transzcendenssel való kommunikációt lehetővé tevő transzállapot mesterségesen is kiváltható, böjtölés által.

Hát én emlékszem, hogy vannak, aki nem süt szombaton, me megálmodta, hogy ne süssen. Hallottam. (PA, 59 éves nő) *Máminak megjelent megint álmábo, hogy milyen napot tartsan bé... Találkozatt valakivel... Megjelent neki egy vénember, egy szakállos vénember, álmábo, s azt mondta neki: – E. – úgy szólítatta a nevit –, te milyen napat tartasz be? – Nem tudam – azt mondja –, a vasárnapat. Mondta, hogy azt mondja, hogy: – Te nem kéne a vasárnapat bétartsad, me te sokat olvasad a bibliát, és te... Kérdi: – Milyen napat tartsak bé? Hogy mikorá mondja meg, hogy milyen napat tartsan bé, akko anyu megébresztette, me mámi úgy, az álmábo valahogy úgy, ahogy aludt, vergődett, s úgy... Azt mondta, hogy megébresztette s akko az ember nem tudta megmondani nekie, hogy milyen napat tartsan be, I.-ke néninek mondtam. P. I.-ke néninek, s azt mondta, hogy imádkozzék az Istennek, me megint megjelenik neki az a vénember, vagy az a valaki, s megmondja, hogy milyen napat tartsan be. Megmondtam máminak, de aztán nem tudam, nem még álmodatt ilyesmit.* (FD, 20 éves nő) *Álmodtam, hogy szombaton ne süssek, me D. megvakul. Mintha álomba lett vóna, hogy egy asszony ejött hozzám, s azt mondta: – Ne még süssé szombatnap. De azt mondja: – Valami nagy csapás ér tégedet. S valahogy úgy Záhon vótam a piacan. S há mondam, mi, miféle álom. S azt mondja: – Meg fog vakulni a férjed. Vagy valami effélét mondatt nekem. De miko feköttem, úgy nem fogadtam fe, hogy nem fogok sütni szombatnap, de egy darabig azé nem sütettem. Most má esmét sütök szombatan. S akko inkább, mondam, nem sütek szombatnap. S egy darabig, nem is tudam, vagy tíz esztendeig is eisze nem sütettem szombatnap. Na de most megint. A nyomorúság sokszor rávitt, s sütöttem. Pedig valahogy, megmondom az Úr előtt, úgy félek.* (BO, 42 éves nő) *Megint van, hogy böteljé. Máminak egy leánytestvérinek megjelent álmábo, hogy ne egyék zsírost szombaton, pénteken, me azt mondja, meghal a leánkájo. És úgy is vót. Vót neki egy léánykájo, és ő nem, nem tartotta bé ezt az álmot, hogy ne egyék zsírost pénteken. És meg is halt a leánkájo... Megint álmodta ecce, hogy ne egyék zsírost, disznóhúst vagy ilyesmit. S megjelent, hogyha nem eszik, akko ő levágjo a gyermekit, hogy is mondjam, megöli a gyermekit s megfőzi a fazékba. S azóta betartsa ezt a pénteket, nem eszik soha-soha zsírast. S azt mondja, azután többet nem álmodatt, de meddig miko ett, minden pénteken álmodta, hogy így csinál, vagy úgy csinál, vagy ilyesmiket álmodatt. Van igaz benne. S mióta bétartatta, nem még álmodik egyáltalán semmit.* (FD, 20 éves nő) *Az én nagymamám, ez a décsei nagymamám meghalt, én nagyon szerettem a nagyanyámat. Meghalt, talán 76 éves vót. S a halála után többszö álmodtam a nagymamámmal. S ecce álmodtam egy olyan kellemetlen álmot, hogy elvette azt a vashorgot, amivel szokták a tüzet piszkálni, s kereken az asztal mellett szaladatt utánom. S mondta: – Megállj csak, te, adak én neked! Mé nem hagysz békémet s mé nem hagysz engem nyugton? Adak én neked is! Hallottam azt az erős szuszogását, hogy fújt, hogy járt kereken az asztal mellett, hogy üssön meg, verjen meg. Akko mondtam a szomszédasszonyomnak, né mit álmodtam a nagyanyámma. – Jaj, fiam – azt mondja – ilyenko ke*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

adni valamit a szegényeknek. Me amíg nem adsz a szegény gyermeknek vagy valakinek valamit, addig állandóan fog zavarni. Vót a fiamnak egy kis kosztümje. Odaadtam egy szegény családnak. Odaadtam egy ingit a gyermeknek. Nem azé, hogy hittem az ilyesmiknek, azt mondta az öreg mama: – Próbáld csak meg, nézd csak meg – azt mondja –, hogy békédet hagy. S tényleg többet nem álmodtam nagyanyámma. Azelőtt még kétszeháromszo is álmodtam. S mindig fenyegetett. (BE, 59 éves nő) – Arról beszéltek-e, hogy a halott szelleme visszajár? – *Igen.* – S kínozta a hozzátartozókat. – *Igen, igen, igen. Hallottam én is, hogy a szellem visszajár, s aztán… Mit is kellett csinálni? Igen, igen, álmodtunk. Például én apósamma álmodtam, s mindég ott nálunk.* – Ezt álmodta? – *Igen. S mindég adtam, hogy egyék. Azt mondták, hogy: – Süssé három perecet, s add oda három szegénynek, aki rá van szorulva. S többet nem álmadsz. Ez igaz. Nem álmadtam többet. Sütettem pereceket, odaadtam a cigánygyermekeknek s többet nem álmadtam.* (GE, 74 éves nő) *Hallottam egyet, hogy egy ember megálmodta, szomszéd falusi vót, hogy ő megtalálja a szerencséjét Kolozsvárt. Mind ment Kolozsvárra. Egy ember ráismert, hogy látta ott többször. Azt mondja: – Miféle vagy te ember, hunnét jöttél ide? Azt mondja: – Ni, én megálmodtam, hogy itt találam meg a szerencsémet. – Na – azt mondja –, én is megálmadtam. Annál az embernél a kert fenekibe van egy üst pénz. Kiásta s vót pénze.* (KÖ, 83 éves férfi) *Most beszéljük édesanyámot. Úgy örvendtünk mindig, hogy kedden este nem fon édesanyám, me akko sütett palacsintát és szombaton öste is. Me sokan vótunk, aztán nem süt palacsintát, me igen sokat ke álljunk. S aztán akko sokat kellett fonjan. S akko tudtuk, hogy kedden van a palacsintának a rendje. Akko megkérdeztük, hogy mié. Azt mondta, hogy amiko valamelyik testvérem, me sokan vótunk testvérek* […], *kedd este font is, s a gyermeket is rengette, s elaludt, s azt álmodta, hogy vót Kamarást egy nyomorék gyermek. Azt ismerte édesanyám, aztot a nyomorék gyermeket. S kérdezte, hogy: – Mit csinálsz Anikó? S ő azt mondta: – Fonak. – Ha még fonni fogsz kedden öste, eljövek és meglátlok. S soha nem font édesanyám. Soha nem felejtette el.* (MP, 59 éves nő)

Befejezésül idézzük egy magyarborzási asszony „álomtipológiáját": *Énszerintem háromféle álom van. Tapasztalatom szerint így van. Álmodik az ember azzal a sok földi mindenséggel, amit nappal végez. S van a gonosz, amelyik az embert állandóan…* [kísérti]. *Lehetséges, hogy csak a harmadik féle álom, amikor a Jóisten egyszer-egyszer álom által…, amikor az ember felszabadul álom által. Vannak olyan álmok, hogy olyan nehéz helyzetbe kerül az ember, hogy kibújni sehogy sem tud. Én mindig azt álmodtam, egy olyan kis madzag, szál, mondhatni, belekapaszkodtam, egy feljáratnál.* (MB, 55 éves nő)

Az átmetszett élet/idő

A mágia szakirodalma említi a nekromantia egyik formáját, amely az élő szervezet biológiai folyamatának felgyorsításán, átmetszésén alapul. A tűzbe vetett test pillanatok alatt „fogyasztja el" életét, előrehozva ezáltal azt az eseményt, amely az idő természetes folyása

esetén később következik be. Ugyanígy árulkodik a felbontott élő szervezet valamely része (zsigerek, belek, velő, csont, magzat, tojás) a bekövetkező eseményről (Ipolyi A. 1854: 531; H. Biedermann 1976/1989: 241; K. Seligmann 1948/1987: 14; Nyerges Á. 1961).

E jóslások elvét alkalmazza néhány mezőségi eljárás. Ezekben azonban az átmetszett koponya, mellkas, gyomor szerepét a növény, tojás csírája vagy a rügy tölti be. A kizöldülő Katalin-ág, Luca-ág árulkodik a természetes körülmények közötti zöldülés, virágzás szimultán eseményeiről. A feltört tojás csírája szintén a jövő titkát hozza előre. A hagymakalendárium készítés ugyanezt az alapelvet alkalmazza. A függőlegesen átmetszett, felbontott csíra a következő év kódolt időjárását tárja fel. (A szokás értelmezése: Cl. Gaignebet 1990: 41–47.)

A hagymakalendárium készítését általánosan gyakorolták/gyakorolják. *Még az én időmbe is. 40–42 éves voltam. Még akko én is kellett hogy csináljak. A feleségem akko réáúszított, hogy má csináljak én is. A hagymát kettőbe vágtuk, s azakat a tokokat levettük, tettünk belé sót. 12 hónap van, 12 olyan tokat. S akkor figyeltük, hogy a tokban hogy olvad el a só. Vót olyan, amelyikbe elolvadatt. Kineveztük, január, február, így a tokakat. Aztán ha a másodikba vagy a harmadikba elolvadatt, na, ebbe a hónapba esős idő van. vagy hogyha csak egy kicsit olvadatt el, gyengén fog lenni eső. Akkor vót júniusba, júliusba, elolvadatt, hogy csak víz lett, hüj, akko itten árvíz van. Ebbe a hiszembe vótunk mü. Csináltam én is, hogyne. Mind az öregektő.* (CT, 74 éves férfi)

A következő esetben a rítus elvégzője a lány, a rituális módon megszerzett magok a jövőt feltáró álmot sugallnak. *Egy almábo ha kapunk kilenc magat, akkor a párna alá kell tenni, s azon az éjjel megálmodad a férjed.* (FD, 8 éves lány) *Megeszel kilenc almát, egy nap, és annak a magját meggyüted, s béteszed a párna alá. S akko is megálmodad a férjedet.* (BO, 16 éves lány) *Akko aztán azt meginn megcsináltam ecce, karácsony előtt tizenkét nappa ementem a vásárba. S kellett lopjak valakitő egy almát. De csak úgy, ha lopam. Me hogyha veszek, akko nem jó, nem érvényes. Aztat meg is próbáltam. Ementem és loptam. Addig fészkelődtem ott, hogy lopjak. Gondoltam, ha megfognak, na nagyléány vótam, szégyelltem. Hogy hazajöttem, és minden regge belélharaptam, de nem haraptam le, és a fogamat tettem beléje, s visszatettem a párnám alá. S karácsony estéjin meg kellett egyem. Kimentem a kapuba, megettem, hogy lássom, ki jön leghamarább, milyen nevű, olyan lesz a férjem. Aztán, milyen helyt laktam én, ülhettem vóna éjfélig, amég eljön valaki hozzánk. De aztán nem tudtam megenni, mert vót egy testvérem, négyéves vót s az meglátta. Az almát. S addig sírt, amég oda kellett adjam. Annyit búsultam érte, hogy én nem menyek férhez most.* (BO, 42 éves nő)

A születendő gyermek neme leölt állat testéből jósolható meg. *Állatná miko levágják a disznót. És a disznónak van a hája. S abból tudják, hogy ünő vagy... Van olyan jegy a közepin. És arról szokták mondani a régiek. Édesanyámtól hallottam, nem mástól.* (VE, nő, 1994) *Még azt is mondták, hogy miko disznót vágtak, s a háján hogyha vót egy lyuk, s vót fiatalasszony a házná, akko azt mondták, hogy neked lányod lesz. S ha nem vót lyuk, na, akko fiad lesz.* (GE, 70 éves férfi)

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Előjelek értelmezése

A jelértelmezés alkalmazásával különböző területeken találkozunk.

Időjóslás

A kezdet és a folytatás kapcsolata az időjóslásban annak a meteorológiai megfigyelésnek a kivetülése, amely szerint a hideg- és meleghullámok az év során ritmikusan változnak.

Egy nap/egy esemény és egy időszak időjárása közötti analógia. Medárd napjának időjárása jelzi az utána következő negyven nap időjárását. Január első tizenkét napjának időjárása jelzi az év tizenkét hónapjának időjárását:

E. néni azt is meg szokta jegyezni, hogy január első tizenkét napjábo, hogy hullatt a hó. Amelyik napba hullatt, abba a hónapba esik az eső. Hogyha délelőtt, akko a hónap első felibe. (DT, 48 éves nő) *„Mikor újságra volt eső, hideg, szép idő – úgy rátart." Nagyanyám mindig mondta.* (TO, 70 éves nő)

Hogyha csepeg vízkereszt,
Keréknyomba vizet ereszt,
Bőtermő idő lesz. (GE, 70 éves férfi)

Hogyha szépen fénylik Vince,
Megtelik borral a pince.
Kamarája, pajta s a csűr,
S Szent Mihály majd édes bort szűr. (GE, 70 éves férfi)

Pongrác napi esőtő
Nő a fű a mezőbő,
De búcsúzz e a szőlőtő.
Pünkösd napi esőtő
Nő a fű a mezőbő,
De búcsúzz e a szőlőtő. (GE, 70 éves férfi)

Pongrác, Bonifác, Szervác, ez a három fagyosszent s utána betetőzi Orbán. Ha addig nem fagy le a szőlő, akko lesz jó termés. Akko meg kell itassuk Orbánt, ke koccintsunk vele, ne fagyassza meg a szőlőt. (NS, 63 éves nő)

Médárdus ha tiszta, derült,
A nyár má szinte sikerült.
De ha ekko esik eső,
40 napig ke az esernyő. (GE, 70 éves férfi)

Két nap időjárása alternatív viszonyban van: Katalin és karácsony napjának időjárása egymásnak ellentéte. A sáros Katalin fagyos karácsonyt, a fagyos Katalin sáros karácsonyt jelent.

Születés

Az alábbi értelmezések a születés körülményeit az egész életre kiható jelnek fogják fel. A pénteken született gyermek szerencsétlen, a kedden vagy csütörtökön született pedig szerencsés lesz (Magyardécse). A vastag köldökzsinór gazdagságot, a vékony pedig szegénységet jelez. A *hurokkal* született gyermek szerencsés lesz, ahogyan a burokban született is. Ha a gyermek hosszú hajjal születik, hosszú lesz az élete (Detrehemtelep). Ha az asszony a terhesség idején, ruhája zsebébe tesz valamit, az jelet hagy a gyermek testén. *Még én is tudok egy olyant, hogy azt mondja, hogy a kötényébe ugorkát vitt, és mondom: – Milyen jegy az? – Te, annyi ugorkát vittem a kötényembe, s nem mondtam azt, hogy „én Istenem, őrizz meg". És nézd meg, az ugorka ott van. De szőlő ideje volt, s a zsebembe – azt mondja –, állandóan csak szőlőgerezdet hordtam, me nagyon szerettem a szőlőt. Mindig vót egy gerezd szőlő a zsebembe. Nézd meg a gyermeknek a hátán!* (CT, kb. 41 éves nő)

Házasság

Az előző modell alapján az ifjúkor történései a házasságot, a házasságkötés napjának körülményei pedig a házaséletet befolyásolják. Ha a lány eltöri a tükröt, annyi év múlva megy férjhez, ahány darabra tört a tükör (Felsődetrehem, Ecken). A lány a tükör eltörése után hét évig hajadon marad (Gernyeszeg, Torda). Ha valaki rosszul gombolja kabátját, sánta lesz a szeretője (Felsődetrehem). Ha lehull valaki kabátjáról a gomb, elhagyja a szeretője (Felsődetrehem). Ha az esküvő napján halott van a faluban, az ifjú pár házasélete szerencsétlen lesz (Detrehemtelep, Magyardécse): *Mikor készültek a lakodalomra, s azon a héten valaki meghót, azt mondták, ennek nem lesz szerencséje, me halatt van a faluba.* (GE, 74 éves nő) Mikor az esküvőre kenyeret, kalácsot, tésztát sütnek, s az megég, szerencsétlen lesz a házasélet (Magyardécse). A lakodalom napi eső áldásos, boldog házasság vagy rossz élet jele. Ha templomba menetelkor fúj a szél, az ifjú pár élete viharos lesz (Detrehemtelep): *Én azt nem szerettem, mikor Pistáék esküdtek, hogy egy disznó átment az útan, s ment egy szekér egy üres hordóva.* (DT, 50 éves nő)

Halál

A tükör eltörése nem csak a férjhezmenést, hanem a halált is befolyásolja. *Ha a tükör eltörik, számoltuk meg, hogy hány darabba tört, s annyi év múlva halsz meg.* (FD, 20 éves nő) Ha a halott szeme kicsit nyitva marad, hamarosan magával visz valakit (Felsődetrehem, Nagysármás, Veresegyháza). Ha a ravatalon a halott feje kissé elbillen, abból az irányból lesz a következő halott. Ha fiatalos, sima a halott arca, a következő halott fiatal lesz (Magyardécse, Detrehemtelep): *Ha szép a halott, fiatal hal meg utána.*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Édesapám szegény, nyugodjék, mikor meghalt, azt mondták, milyen szép, mintha élne. S fiatal is halt meg utána. (VE, nő, 1994) Ha a lány félmezítláb jár, meghal az anyja. Ha a nő férjezett korában készít nyüstöt, hamarosan meghal a férje (Detrehemtelep). *Az is halált jelent, ha valakinek a fényképe leesik magától a falról.* (TO, 70 éves nő) *Miko kiviszik a halattat, s harangoznak, miko megáll a harang, akko melyik üt vissza, ha a nagy üt vissza, férfi hal meg, ha a kicsi harang, asszony.* (MK, 74 éves férfi) *Visszaüt a harang. Miko megáll a harang, akko magába visszaüt még egyet. S miko a kicsi harang üt vissza, nő hal meg, s miko a nagy, férfi hal meg.* (VE, nő, 1994)

Évkezdés

Aki újévben alszik, egész évben álmos lesz (Magyarborzás). Akit az újév pénzzel a zsebében ér, nem lesznek anyagi gondjai (általános). Az újévi férfilátogató szerencsét, a nő szerencsétlenséget hoz (Makfalva, Bodon, Fráta, Ecken). *Ha újév reggelén kinézel és férfit látsz először, az szerencsés év lesz, ha nőt, nem; és újév reggelén férfi köszöntsön be a házba, ne nő – a fehérnép nem hoz szerencsét az újévre.* (TO, 70 éves nő) *Nagyünnepbe, karácsonyba, húsvétba nem nagyon illik nőnek menni a házhoz, me viszed a szegénységet. Ha véletlenül ke menni a szomszédba, me mi nagyon jól vagyunk a szomszédokkal, s át kell menni, nem menyünk. Menjen ő.* (CT, 46 éves nő) *K., az Isten nyugtassa, azt mondta, hogy nem szabad hogy a szék ledőljen... az utolsó nap. Ha edől, akko... úgy őrizkedett, hogy ne dőljen e a szék.* [Ti. szilveszter napján.] (FD, 74 éves férfi)

Elindulás

Aki trágyába lép, szerencsés lesz (Detrehemtelep, Magyardécse). Aki elindul, s valamiért visszafordul, nem lesz szerencséje (Általános). Ha az úton valaki üres vederrel jön szembe, szerencsétlenséget jelent (általános). Ilyenkor, ha az ember szekérrel indult el, visszatér, kifogja az állatokat, újra befogja, és azután elindulhat. Asszonnyal, gyerekkel találkozni szerencsétlenség, a férfi szerencse (Sinfalva, Gernyeszeg, Detrehemtelep). *Nagybátyámtó hallattam, mikor vásárba mentek, nagyan őrizkedtek, egy macska el ne menjen előtte, vagy ha elment egy macska vagy fehérnép a szekér előtt, szerencsétlenül jártak. Vagy mikor elindult édesapám, tartam észbe, nagybátyámmol, elindultak Tordáro szekérrel, megrakva gabanával, a marhák ecceriből nem akartak húzni. És nem akartak húzni, nagybátyám azt mondta: – Térjünk vissza, mert szerencsétlenül járunk. És visszatért, és azon a nap nem ment a vásárba, addig, amég nem történt úgy, ahogy ők gondolták.* (FR, 67 éves férfi)

Természetes jelek értelmezése

Az e csoportba sorolt jóslások közös jegye a két esemény közötti okság, amely, az előző csoporttól eltérően, fordított rendben érvényesül. Egy későbbi esemény az előjelben előrevetíti magát, az előjel az esemény előeffektusa.

Időjárás

A csoportosan járó csókák, a verekedő, későre elnyugvó állatok, a mosakodó és fát kaparó macska, a sokat kukorékoló kakas, a nyüzsgő hangyák és legyek, a hempergő ló, az alacsonyan repülő fecskék, a farkát letartó fecske, a fütyülő rigó, az alacsonyan szálló füst, a holdudvar esőt jelentenek (általános). Ha este kukorékol a kakas, lágy idő lesz. A szétszóródva alvó nyáj (Nagysármás), az egyenesen felszálló füst (Magyardécse), a tiszta, fényes (*meredt szemű*) csillagok (Nagysármás), az udvar nélküli hold (Gernyeszeg), az eső utáni szivárvány tiszta időt, a forgószél szárazságot (Nagysármás) jelez. Jó termésre lehet számítani, ha tavasszal sok a cserebogár (Magyardécse, Szengyel), ha szilveszterkor holdvilágos éj van, ha februárban megdördül az ég (Magyardécse). Hosszúra nyúlik az ősz, ha az eper másodszor is virágzik, ha a gyümölcsfa, az akác, az orgona, az ibolya ősszel is kivirágzik (Detrehemtelep, Sinfalva, Magyardécse), ha szeptemberben ökörnyál száll a levegőben (Gernyeszeg). Ha a fa sír a tűzön, hideg lesz (Magyardécse). *Ha magasra száll a tyúk ősszel, kora ősszel már magasra felül, például a farakásra vagy a csűrbe vagy fákra, gyümölcsfákra, azt mondják, hogy hosszú tél lesz.* (BE, 59 éves nő)

Egyéb előjelek

Ahol megbotlik az ember, ott kincs van a földben (Andrássi-telep). Ha a terhes asszony szeget talál, fia, ha gombot, lánya születik (Magyarborzás). Ha az asszony *jobb felől érez,* lánya, ha bal felől, fia, ha hegyes a hasa, fia, ha lapos, lánya lesz (Veresegyháza). A kemencén lógó edény, a házban a földön mászkáló gyerek vendéget jelez. Ugyanezt jelenti, ha asztalterítéskor a háziasszony a szükségesnél több tányért vagy evőeszközt tesz az asztalra. Az elöntött só veszekedés előjele. Kéményseprővel vagy cigánnyal találkozni, csontot találni szerencsét jelent. *Ha kibomlik a nadrágszíjúd, találkoza anyósadda* (Detrehemtelep). *Ha megfordul a kenyér, amikor vetik bé, vendég eszik belőle* (Detrehemtelep). Ugyancsak vendéget jelez, ha magától kinyílik az ajtó, ha a kakas a kapura repül, és ott kukorékol, ha az udvaron szarka csörög. A pókháló a házban leánykérőt jelent. *Mondták régebb az öregek, miko tángyér törik e, fazakasinas születik* (Detrehemtelep). Ha megreccsen a bútor, haláleset lesz a házban (Gernyeszeg). Minden embernek van egy csillaga, s ha meghal, az lemegy. Ha lehull egy csillag, valaki meghalt. *Lement a csillagja* (Ecken, Detrehemtelep, Magyardécse). *Miko a kutya vastagon, úgy né, orgonál, úgy ugat, mintha énekelne, úgy... S hogyha bénéz a házbo az ablakon, akko is halott lesz.* (Felsődetrehem) –Miből lehet tudni, hogy halott lesz? *–A bagoly úgy énekel. Mind a kéményen van állandóan. Éppen a szomszédba ott vót, én léánocska vótam, ott meghalt egy asszony. Egész nap vót kapálni, s hazajött, főzett vacsorát. A gyermekeinek olvasatt mesét, s akko hallatták, hogy a bagoly énekel. S éccaka meg is halt. Azé mondták, akko mondták, hogy ez nagyan igaz.* (FD, 20 éves nő) *Itt vót egy eperfánk. Sírt a bagoly itt az eperfán. Mondtam: – E. néni, vagy magának, vagy nekem szól. De valamelyikünknek szól. Nemsokára, két-három naprá meghalt az asszony. Reggel még beszélgettem vele, kiengedte a tyúkokat a ketrecbő, elment bé a házbo, s meg is halt, olyan hirtelen. Igaz vót.* (MB, 64 éves nő)

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Analógián alapuló jóslások

Az alábbi jóslások hasonlítanak abban, hogy ember teremtette helyzetben kerül sor rájuk, s e konkrét helyzet kimenetele analógia alapján adja meg a választ.

A gyermek nemének/számának megjósolása gyűrű/tű segítségével. Egy gyűrűt vagy tűt cérnára rögzítenek, s az így készült ingát háromszor függőlegesen aláengedik a férfi vagy nő hüvelyk- és mutatóujja között, majd a tenyér fölé emelik. Ha az inga mozdulatlan marad, az illető személy nem számíthat gyermekáldásra. Ha az inga körbeleng a tenyér fölött, leánygyermek, ha egyenes irányba mozdul ki, fiúgyermek várható. Az eljárást addig ismétlik, amíg az inga mozdulatlan marad. Detrehemtelepi változatát a kíváncsi személy maga végzi: *Vesze egy cérnát, megméred a fejedet, csak akkoráro vágod. Rákötsz egyik, végire egy gyűrűt, a másikat rácsavarad az ujjadra. Odatartad egy pohár víz felé, ahányszor körbefordul, annyi gyermeked lesz, vagy ha léány, annyi év múlva mész férhez.* (DT, 25 éves nő)

A gyermek nemének megjósolása sóval. A terhes asszony fejére tudtán kívül sót szórnak, és figyelik első mozdulatát. Ha az orrához nyúl, fia, ha megnyalja a száját, lánya lesz. Ha a fejéhez kap, fia, ha a lábához, lánya születik (Magyarborzás).

A gyermek nemének megjóslása kendővel. *Leterítenek egy kendőt a fődre. S azt mondták a terhes asszonynak, hogy vegye fel a fődről. S hogy hogy veszi fe a fődről. Hogyha a közepit fogja meg s úgy veszi fe, fiú lesz, s ha a négy sarkát fogja össze, s úgy veszi fe, léány lesz.* (GE, 65 éves nő)

A gyermek nemének megjóslása rostával, szitával. A jóslásnak csupán az emléke maradt fenn Detrehemtelepen.

Jóslás a *nyerőcsont* **(villacsont) segítségével.** A majorság nyerőcsontját megszárítják, majd két személy gondol valamire, s a csont két végét ketten húzni kezdik. Akinek törik a csont *boga,* annak teljesül a kívánsága (Detrehemtelep). Felsődetrehemben az eljárást a halál megtudakolására alkalmazták: *Amelyiknek letört a vége, az hal meg hamarább, s amelyiknek megmarad, az él.* (FD, 20 éves lány)

Haláljóslás Szent Iván napján. A szokás román eredetű. Sânziene napon (június 24.) virágkoszorút fontak, a család minden tagja számára. A koszorúkat felhajigálták a háztetőre. Akié lehull, hamarosan meghal (Magyarborzás, Cegőtelke). *Sânziene nap kellett fonni ahányan vótak, annyi koronát. És átdobtad a pajta tetejin. S amelyik leesett, az halt meg hamarább. Azt mondták R.-ék, mindég csinálták, szombaton is megcsinálták.* (BO, 16 éves lány) *Van egy Sânziene nap, az már nyár közepin van. aratás előtt van. Akkor valami olyan Sânziene-virág, nem tudom, hogy mondják magyarul aztat, aztat*

összegyűtik a virágot s kalácsot fonnak belőle, s feldobják a házra. S akinek megáll a kalács a házon, az megél, s akinek lehull, az meg fog halni abba az esztendőbe. Minél hamarabb meg fog halni. (FR, 67 éves férfi)

Jóslás *csípvessző* **segítségével.** Általánosan ismert cselekvés. Párhuzamai ismertek Andrássi-telepen, Mezőbodonban, Detrehemtelepen, Felsődetrehemben, Gernyeszegen, Magyarborzáson, Magyardécsében, Nagysármáson. Mezőveresegyházán az eljárás a következő: a szövés befejeztekor valaki a lába közé fogja a csípvesszőt, s azzal kimegy az utcára. Az első megpillantott személy (Magyarborzáson állat) neméből következtetnek a családban születendő gyermek, illetve a gazdaságban születendő állat nemére. Andrássi-telepen a lány azt jósolta meg, hogy férjhezmegy-e a következő szövésig. *Szőttem vásznat, és amikor a vászon elfogy, ott van két csípvessző. És azt mondták, mikor felülnek reá lóhátro, és miko kimenyek, és ha fiút látok, akko fiam lesz, és ha leányt látok kint, akko léányom lesz. Én kimentem, ott a rétbe, János szomszéd állt a tornácon, na mondam: – Fiam lesz. Az is lett. Fiú lett.* (VE, nő, 1994) *Mikor az osztovátát bontottuk le, akkor a csípet vettük ki belőle, betettük így a lábunk közé s behunytuk a szemünket. Kimentünk a kapuig, hogy kit látunk meg hamarabb. Férfit vagy nőt. S akko úgy lesz fiú vagy lány, s ha bornyuzó a tehény vagy valami, akko tudtuk, hogy fiú vagy lány lesz. Miko a fiam született, há szőttem éppeg. Valakit kiküdtem én, nem én mentem ki. A csíp így a lába közt. S egy férfit látatt meg. – Férfit láttá, fiam lesz. Má a harmadikat várom. Aztán fiú lett. Eztet tartattuk. Mindig a csíppe kimentünk, hogy lássuk meg, hogy milyen bornyú lesz.* (GE, 65 éves nő) *Miko az osztovátát bontották le, akkor mentünk ki avval a csivesszővel, miko léánkák vótunk, ha vót vaj egy állapotos asszony a faluba. Akko hama, édesanyám, menjek a csipvesszővel a trágya tetejiig, behunyt szemme, s hogyha kinyitad a szemed, ha fiút látsz, akko fiú lesz annak az asszonnak... ha léánt látsz, akko léánya lesz.* (MK, nő, 1994)

Férjjóslás gombok segítségével. A szokás Felsődetrehemben kislányok játékszokása. Kabátjuk, ingük gombjait egyenként, fentről lefele indulva megfogják, mindenik gombra egyik „férjjelölt" státusát mondják: *cigány, dobos, kapitány*. Ha háromnál több a gombjuk, a mondókát újrakezdik. Férjük az lesz, akinek neve az utolsó gombra esik.

A legények érkezésének tudakolása.[1] Veresegyházán a lányok fonóban jósolták meg a legény érkeztét: *Köveket, jó darab köveket tettünk a tornácra, s akkor arra pisiltünk, s amelyik jobban párállt, annak jött hamarabb a fiúja.*(VE, nő, 1994)

A legények érkezésének tudakolása.[2] Szintén fonóbeli játékos szokás. Változatait Cegőtelkén, Magyarborzáson és Mezőveresegyházán mondták el. *Ahogy fontunk, azak a nagy tályogok vótak, csepü, vagy szösz, vagy kender, ami vót, abból téptünk olyan, hogy is mondtuk, fölgyújtó, és azokat dobtuk fel a gerendáig, mer akkor nem vót plafon, akkor gerendás házak vótak, és amelyik fennebb ment és lejött égve, annak már jött a*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

szerelmese. Jaj, milyen boldogok vóltunk. Feldobtunk vagy tízet is. Addig, amég jött le égve. (VE, nő, 1994) *A fonóba miko jártunk, csináltunk olyan gomolyagakat, s gyújtattunk meg, hogy lássuk, melyiké gyúl meg hamarább. Hogy melyik megy férhez hamarább. Csináltunk több gomolyagot, több fiúra. Tettük oda a neveket. S akko melyik gyúlt meg hamarább.* (MB, 55 éves nő)

Cegőtelkén ezzel az eljárással a lány azt tudakolhatta meg, hogy a fiú szereti-e.

Férjjóslás cédula segítségével. Detrehemtelepen a cédulákat András napján készítették: *András napko tizenkét kicsi papírra ráírsz egy-egy fiúnevet. Béteszed a párna alá, s még teszel egy gagyát, egy kombinét és egy szelet pirított kenyeret. Aznap bötölsz. Másnaptól minden nap bédobsz egy papírt a tűzbe. Amelyik utoljára marad, ahhoz mész férhez, akinek a neve rajta van.* (DT, 24 éves nő)

Férjjóslás leborított tányérral. A szokás a szilveszteri szórakozás része volt Bodonban, Köbölkúton, Magyarszováton, Magyarpalatkán. A tányérral leborított tárgyak szabadon variálódhattak. *A legfiatalabb éveimbe, egy vagy két ilyen fonóba vótam. Rendre má kezdtek kihagyni. Má éppeg megkonfirmáltom, na, akko ötventü kezdtek ezek a régi szokások kimaradni. Úgyhogy én emlékszem ezekre, me nekem vótak nagyobb testvéreim, mentek a nagyobb léányokhoz, a fonóba. S akko szilveszter éjszakáján tettek kilenc tángyért az asztalra. Az alá a kilenc tángyér alá kilenc félét tettek. Fésűt, tükret, gyöngyet, kormat, tepertyűt, szalonnatepertyűt. Na, szóval kilenc félét. S akkor mindegyiknek tudták, hogy mikor felemelik, mire emelik fel, mit jelent. A tepertyű gazda lesz, a korom fekete lesz, a fésű nagyfogú lesz, csúnya lesz. S akko ezek után vót, aki hitte, vót aki nem hitte.* (MP, 59 éves nő) *Gyűltünk össze a fiatalság újév estéjin. Aztán tettünk, leborítattunk hét tángyért az asztalra. Az alá a hét tángyér alá tettünk pénzt, gyapjút, kenyeret, tükret, fésűt, hét félét. Sót is. Akko aztán emeltük meg. Amelyik pénzt emelt, nagygazda vót, pénzes vót. Hogyha gyapjút emelt, akkor aztán sok juha vót, bács vót. Hogyha kenyeret, akko nagygazda vót. Szenet is tettünk, azt mondták, hogy az fekete. És a fésű, az nagyfogú. Amelyik azt emelte, kacagtunk egyet-egyet, jó nagyat. S tettünk gyufát, azt mondtuk, hogy na, az fingas.* (BO, 75 éves nő) *Szilveszter éjszakáján le szoktunk borítani kilenc tángyért. S akko alája rakunk kenyeret, sót, kilenc félét. Fésűt, gyűrűt, pénzt, ollót, nagytűt, gombat. S akko ezekre rámondjuk. Mi kimenyünk, a negyedik léány lerakja, hogy mi ne lássuk. Bejüvünk, és három tángyér a tiéd, három a tiéd, kiválasszuk. S akko, mit kapatt alatta. Ha kenyér, akko gazdag után menyek férhez. Ha ollót, akko szabó után, ha a fésűt kapom, akko nagyfogú lesz, ha gyűrűt, büszke lesz. Ha pénzt, gazda lesz. Így rendre. Ha tű, akko szabó lesz. Mindegyiknek mondtunk egy-egy ilyent.* (BO, 39 éves nő)

Férjjóslás böjtöléssel. A férjjóslásra legalkalmasabb nap András napja. A lányok ezt a napot megböjtölték, hogy éjszaka megálmodják jövendő férjüket (Detrehemtelep, Mezőbodon). Sinfalván a lány ezen a napon addig evett almát, amíg egyikben kilenc magot

talált. A kilenc magot a párnája alá tette. Veresegyházán egy kanál lisztből, két kanál sóból, egy kanál vízből készített tésztát, Magyarborzáson száraz tésztát, palacsintát, Magyarszováton fánkot, Gernyeszegen egy szelet kenyeret, Sáromberkén tükröt vagy zsebkendőt, Andrássi-telepen egy férfi családtag nadrágját tette a feje alá. Veresegyházán speciális csinálmány került a párna alá: a lány a szájából kivett falatot egy csipetnyi sóval keverte össze, mellé tette jobb hajfonatának szalagját, s mindezt egy férfigatyába helyezte. Nagysármáson és Gernyeszegen „asztalt terítettek" éjszakára az ágy mellé, székre. A román lányok vízkereszt napján végezték ezt a jóslást (Magyarpalatka), párnájuk alá az aznap megszentelt bazsalikomot tették (Magyarborzás). Magyarborzáson a harmadik böjtös kedden álmodták meg a leendő férjet. Andrássi-telepen és Magyardécsében a fiúk is böjtöltek, ugyanilyen céllal, habár a feleségjósló nap Katalin napja volt. *November 30-án ők egy böjtöt fogadtak, azon a napon. Nem ettek semmit, mert akkor meglássák éjszaka a jövendőbeli férjeket. Tükröt tettek a székre és egy pohár vizet, és akkor megálmodták, hogy ki lesz a férjek, a jövendőbeli társak.* – Ez bevált? A.-ka néni próbálta? – *Én próbáltam.* (NS, 63 éves nő) *Aztán összeegyeztünk a léányak, hogy böjtölünk András napjára, s megterítjük az asztalt, egy székre. S András napján egész nap böjtölünk. Lefekszünk, s akko éjjel megálmodjuk, hogy ki lesz a férjünk.* – A párna alá mit kellett tenni? – *Azt nem mondták nekem. Semmit se tettünk, csak nem ettünk, böjtöltünk. S hát én biza megjártam. Lefeküdtem, s éjje tizenkét órakko megébredtem, s olyan éhes vótam, hogy muszáj vót, hogy felüljek, s ott vót az étel, s ettem én. S nem álmodtam semmit.* (GE, 74 éves nő) *Én 14 esztendős vótam. Elmentem reggel hazulról a fonósházba. Hogy ne egyek egész nap, böjtöljek. Kérdezte édesanyám: – Te léánka, te mér mész el hazulról? Mondom: – Kell menni kalákábo. Mer akkor az volt a szokás, hogy többen összeálltunk, és annak a háziasszonynak fontuk a fonalat. És ott ültünk éjfélig. Este mikor hazamentünk, egy kanál lisztet, egy kanál sót, egy kanál vizet összekavartunk, azt a párna alá tettük. Utána aztán megette. És kive álmodak. Há álmodtam az uramma.* (VE, nő, 1994) *Aztán télen böjtöltünk Szent Andrásko. Gyúrtunk meg száraztésztát, megsütöttük ott a kályhán, akko bétettük a párna alá, s aztán abból… Én palacsintát nem csináltam. Még élt mámim, nyugudjék, nagymamám, na. S akko mondta: – Te, csinálj palacsintát. – Én nem csinálok olyasmit, mondam. Ha lefekszek, hátha álmodak valamit. Én Andrásokka álmodtam akkor éjjel. Egész éjjel láttom az Andrásokat. De az én Andrásomat nem láttam.* (MB, 55 éves nő) *Akkor az vót a szokás, sütöttek fánkot. Az a léány, aki már férjhezadó vót, a falatot bétette a szájábo, s aztán kivette. Akko vett egy csipet sót, azt is hozzátette, s akkor jobbfelölről kifonta a haját, régebb úgy vót, béfonták a hajakat és kivette a szalagját és vett egy gatyát és abba tette, belegöngyölítette, és bétette a párna alá. És amiko lefeküdt, az lesz az övé. Régebben így csináltok.* (VE, nő, 1994) *Má igazán megmondam, itt van a férjem is, én édesapa nélkül növekedtem, a nagyobbik bátyám… testvéremnél. Akkor mondták, hogy ha három keddet bötölnek, akko csak abba a három napba meglássa a jövendőbelit. Valamit én is álmodtam a harmadik kedd éjjel, hogy vizet… azt álmodtam, hogy eljött Z., a férjem, egy korsó vízzel, és nem tudam, mit mondatt, de nekem adatt belőle. Na. Aztán, hogy igaz lett volna? A Jóisten ilyen formálag jelentette?* (MB, 55 éves nő)

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Férjjóslás gombócfőzéssel. Ugyancsak általános volt a szilveszter éjszakai gombócfőzés (Mezőbodon, Gernyeszeg, Magyardécse, Magyarszovát, Sáromberke, Szentmáté, Mezőveresegyháza). A gombócokat lisztből, zsemlekásából (Magyardécse) készítették. Mezőbodonban káposztalevélbe göngyölték. A gombócba fiúnevet tartalmazó cédulát tettek. Ha a lány egyedül volt, három vagy hét gombócot gyúrt, s az elsőnek felbukkanó gombócot vette ki a vízből. Ha többen voltak, mindenki számára készítettek egy-egy gombócot, s rendre vették ki a fazékból. Magyardécsében a gombócokat pontban éjfélkor dobták a zubogó vízbe. Magyarszováton arra vigyáztak, hogy a gombócok egyszerre kerüljenek a vízbe. *Főztünk ilyen galuskákat, ilyen ződ káposztáva, de csak neveket írtunk rá. Akko belégöngyölítettük abba a ződ lapiba, és neveket: Pista, János, mindenféle nevet. S akko három olyan galuskát ki kellett kapjak. S milyen név talált nekem, olyan lesz a férjem. Az elsőt kibontottam... Aztán egy se vót igaz.* (BO, 39 éves nő) *Szilveszter estéjén gyűltünk össze, akkor gyúrtunk tésztát, mind ilyen kicsi golyókat vágtunk, abba tettünk neveket, cédulát. Beletettük abba a kicsi tésztába, így el... mind a gombócakat. Mikor főtt a gombóc a fazékba, s amiko főtt, tettük bele. Amelyik hamarább fejött, azt kivettük, s azt mondtuk, az után mejünk férhez.* (SzM, 69 éves nő)

Férjhezmenés megtudakolása szalonnával. A szokás a lányok szilveszteri szórakozásához tartozott. *Szalonnatepertyűt vágtak, kitették az asztalra, s megnevezték a leányoknak a nevét. S amelyiket hamarább elkapta a macska, az ment hamarább férhez.* (VE, nő, 1994) *S akko tettük a szalannát le sorjába, le a fődre, s akko hitták a macskát. S e vót nevezve, ez az én darab szalannám, a másik a másiké, a harmadik harmadiké. S akkar a macska végigszagolta, s melyiket vitte hamarább, abba az évbe az ment férhez. Vitte el a macska a szalonnát: – Na, te mész férhez hamarább.* (SZO, 53 éves nő)

Férjhezmenés megtudakolása égő gyufával. A lány meggyújtott egy gyufaszálat, s *tartattuk fe. Ha erre görbült, erre mentünk férhez. Ha arra, akko arra* (Felsődetrehem, Detrehemtelep).

Férjhezmenés megtudakolása csizmával. Szilveszter napján *dobtuk a ház tetejin át a csizmát. Amerre dőlt a szára, arra felé menyünk férhez* (Mezőbodon).

Férjhezmenés megtudakolása aprított fával. *Megint felvágtunk egy nagy kosár fát, s a butykóná hattuk. S ementünk, s hoztunk be egy-egy ölle. S hogy ha párosáva hoztuk be a fát, akko azt mondtuk, hogy férhez menyünk az idén, ha páratlanul, akko nem menyünk férhez hama.* (BO, 39 éves nő)

Férjhezmenés megtudakolása a disznóröfögésből szilveszter éjszakáján. *Elmentünk az ólhaz, megrúgtuk az ól ajtóját, hogy lássuk, hányat röfög a disznó. Hogyha egyet röfögett, akko csak egy év múlva megyek férhez, ha kettőt, két év múlva.* (BO, 39 éves nő)

Férjhezmenés megtudakolása kutyaugatásból. A jóslást a magyar lányok szilveszter, a román lányok vízkereszt éjszakáján végezték. *Nagyanyám mondta, hogy kimentek éjfélkor, s megálltak az udvar közepibe, s aztán merre felölnő ugattak a kutyák, arrólnó jött a léánykérő.* (NS, 68 éves férfi) *Ki kell vinni szilveszter estéjin két kalányt. Aztat öszsze kell verni, a kalányokat. Ahonnan ugatnak a kutyák, onnan jön a szeretője.* (VE, nő, 1994)

Férjjóslás kerítéskaró segítségével. E szokást a lányok fonóbeli szórakozásként gyakorolták. Mezőveresegyházán szilveszter éjszakáján került rá sor. A lány behunyt szemmel kiment a kerítéshez, megszámolt kilenc karót. Az így kiválasztott karó formájából jósolták meg a jövendőbeli férfi alakját. A hántott karó szegény, a kérges gazdag férjet jelentett. *Miko mentünk a táncra, akko mentünk ki, s megjegyeztük a kertbe a karókat, me akko úgy vót a kert… – Fűzfábo vót fonva. – S vótak téve karók, s arra vót fűzve a fűzfa. Olvastuk meg a karókat, a kilencedik karót úgy behunyt szemmel kötöttük meg.* – Mivel? – *Há egy ronggyal. S akko másnap néztük meg, hogy milyen a karó. Ha horgas a karó, akko horgas lesz a férjünk.* [Nevetnek.] *Ha magos a karó, akko magos lesz.* (MP, 82 éves nő)

Férjjóslás növény segítségével. Veresegyházán bukkant elő az alábbi szokásváltozat: *Miko leány voltam, mentünk az erdőre. Vót egy magas, kövér növény. A nevit nem tudam, hogy mi lehetett az. Tettük fel úgy szárastul a gerenda alá. Úgy neveztük mindegyiket, hogy ez Márton, ez Pista, másik Péter, Feri, Sanyi. Amelyik megmaradt zöldnek, nem száradt el, az vót a miénk. Én is tapasztaltam, mind csak az én urammal. Nem száradt el az a növény. Hosszú szára vót, ződ levele. Tettük a padlásra a gerenda alá.* (VE, nő, 1994)

Tolvaj kilétének megtudakolása böjttel, szolgálattal. Az eljárás a divináció egyik formája. *Na és aztán böjtöltek is, miko valakinek valamije eveszett. És miko a kilencedik péntek kitőtt, az illető, aki elopta, elment oda… Ez megtörtént anyósamma. Lakadalma vót a léányának és a hárászkendőjit valaki ellopta. Ilyen fekete hárászkendőt. Erősen hiányzott. Azt mondta: – Nem baj, tartak én kilenc pénteket. S aztán az öregasszany bötölt, s miko a kilencedik péntek kellett vóna kiteljen, a hárászkendő bé vót dobva oda a… kapun bejül.* – Az ember felfogadta a böjtöt? – *Igen. Mindig imádkozatt, hogy a Jóisten derítse ki, aki elopta a hárászkendőt.* (GE, 74 éves nő) *Például Bodonba történt. Akko még Bodonba laktam. Egy fiú, az is olyan nagy tekergő, ivó vót, megszemelte, például, hogy én elmentem a malomba, letettem a két véka búzát. És a malom megállott, má állófélbe vót. Akko vót parasztkő, parasztkőné őreltünk. Nem lett megőrelve. Én számbaadtam a mónárnok, a mónár: – Tedd csak oda le, aztán majd miko megindul, hónap, megőrelem. Hónap nem jöttem. Hónaputánig a búza elveszett. Miko menyek, hogy keressem, nincs a búza. Így mondva. És akkor egy illető hallatta ezt, hogy hová tettem s ő látta, az ement, s elopta. Ellopta? E vót lopva. Nincs a zsák, nincs a búza, nincs mit őrelni, nincs. Hiába*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

kérdem, a mónár honnan adja ide. Akkor aztán a illető, kié vót, mondjuk, mintha én lettem vóna, ement, s adott olyan szógálotakat, hogy ő az ágyba majdnem halt meg, hasad ki, hasad ki. De olyan rosszul vót. – Édesanyám, édesanyám, menjen és térítse vissza a szogálatakat, me én mindjá meghalak. Én mindjá kihasadak, én olyan beteg vagyok. Én vittem el a búzát, én vittem el a malombó, menjen, mondja meg a mónárná. S emenjen, s térítsék vissza. Annyira félt. Tényleg hogy ő vitte e, s hogy visszaadta a búzát, nem vót semmi baj. – Ezt pappal csinálják? – *Én azt hiszem, hogy kuruzsló. Kuruzslóasszony. Vót Bodonba egy asszony.* (AT, 74 éves nő) – *Itt egy néninek elopták a húsát. Most két éve. Disznót vágatt, s bétette a füstölőbe, s elopták az egészet. Nem tudam, ha maradt egy fél ódalas. A többit mind, mind... – A fia vitte el, na. – Jó, mi így gondoltuk. De ő szegén nem tudta. Egy olyan tekergő fia vót, egy olyan 18 éves, mind ivott, és nem dolgozatt, vótak neki olyan barátjai. Körülbelül csak azak vitték e. Akko ettőtt, újév után, neveltek egy másikat, hízlalták úgy, ahogy tudták, azt is levágto. Szinte avva is úgy járt. A lakatat levágták, s evitték. De nem az egészet, abbó hattak. Az asszan elkeseredett mélyen. Mélyen elkeseredett, s lehet, hogy belé is gondolt a gyermekibe, de nem tudta, hogy hogy legyen. És fogatt bötelni. És bötelt és bötelt, annyit bötelt, hogy a kapálóba nem vót ereje, hogy a kapát feemelje, hogy kapáljon. Na, emúlt a kapálás ideje, úgy gyengén, lazán, ahogy tudatt, annyi böt, ugyé, az kigyengíti. És akko... és nem is vót, mit enni se. Emlékszem, még én vettem neki egy kiló szalonnát a piacról. S azt a kiló szalonnát is, csak egy kicsit tégy az uradnak a táskába, akko tégy a fiadnak, me ő is ment. Hát ő szegény annyira legyengült, hogy le vót gyengülve má. És úgy aratás felé nagybeteg lett a fia. Hogy napszúrást kapatt, mit kapatt, jött a mentő, s elvitte. S ez vót aratáskor, s a fiát a karácsony még ott kapta Vásárhelyt a kórházba. Ott, ahol az agy s a gondolkodás... nem tudam, hogy mondják annak. Na, abba feküdt ő sok ideig. És már én nem mertem mondani, pedig barátném. Én nem mertem mondani, de ez az ő szógálotja kapta meg a fiát. Az ő bötje. Ő bötölt másra, s éppeg az ő gyermeke vót benne.* – S ilyenkor segíteni lehet a betegen? – *Há, mit lehet? – Valami az illetőnek a dógávo, vagy beteg lesz, vagy valami éri... – Vagy őtet, vagy a családját.* (AT, 77 éves férfi, 74 éves nő) *Igen, te, elopták ennek a F. I.-nak a hámját most vagy két-három napja. A múlt héten pénteken vagy szombaton. Kihirdették a templomba, hogy ha nem viszik vissza vagy dobják vissza, akko csinálnok ilyen áfureszényiát.*[146] *Ez a rományoknál, azt mondják, ez a nagyböjt. Ez olyan, hogy halálro van, ez nagyon nagy dolag. S akko, ha menyen valaki a házokhaz, akko tudd meg, hogy az. De inkább vizet kér inkább. Az olyan szomjas, hogy hal meg. S nem jó, hogy adjá. Hadd, hogy pusztuljan e ott előtted. Ez úgy van. azt mondták, hogy csinálnok afurészényiát, vagy keressék a cseberbe.* (FD, 20 éves nő)

Jóslás köldökzsinórból. *Az összebogozatt ködökit hétéves korábo odaadták a gyermeknek, hogy bogozza ki. Ha kibogozta, okos lett.* (Torda, Detrehemtelep)

---

[146] Kiátkozás.

A jóslás specialistái

A döntési szféra, a szolgáltatások rendszeréhez hasonlóan, gyakran intézményszerűen működik. Ilyenkor a tudás (ismeretek, technikák, stratégiák) szimbolikus tőkét képez, s alkalmazása az értékek cseréje szerint történik. A specialista, a jós megszerzi, megtanulja, kikísérletezi a tudást s magántulajdonként óvja. Környezetének csupán anyagi (pénz, termény) és presztízs-értékek (megbecsülés, tisztelet) ellenében biztosítja a szolgáltatást.

A ma jóslással foglalkozó személyek népi megnevezése az Erdélyi Mezőségen gyakran *tudós, tudományos.* A meglátogatott falvakban ma már csak szórványosan fordul elő a hivatásszerű jóslás. Az alábbi adatok a 20. század elejének mantikus gyakorlatáról színes képet nyújtanak. Általánosabbnak az *ónöntés* gyakorlása nevezhető. Több helyről jelezték halottlátók meglétét. A vándorjósok (cigány tenyérjósok) nem tűntek el teljesen, a hozzájuk való fordulás azonban ritkábbá vált. A környező városokban olykor „cédulás" madárjósok is láthatók. Néhány jóslási technika pedig (pl. kávéjóslás, horoszkópértelmezés) épp napjainkban van terjedőben.

Nézés a cseberbe. (Bemutatása külön fejezetben.)

Ónöntés. Ijedtség esetén vízbe öntött ón segítségével tudakolják meg a rémület okozójának kilétét. Ahol a szokás megmaradt, ott általában többen is gyakorolják, minden esetben nők, általában idősebbek. Körzetük gyakran a családra, a szomszédságra, ritkán az egész falura terjedt ki. A jóslást ellenszolgáltatás nélkül végezték. *Az ónt megolvasztatta. S akkor vízbe, a feje felett tette... Mondjuk a szita vót, s alája vót téve edény, hogyha a vízbe belédobta, ne menjen ki. A gyermeknek, az enyémnek tyúk jött ki, miko megvetették. Szakálba, annak is akko. Egy öreg, mind az öregasszony.* (BO, 64 éves nő) *Ónot olvasztottak, ónot vetettek, így mondták. Hogy is történt, azt nem tudom. Hogy a kanálba megmutassa, hogy mitől ijedett meg a gyermek. mikor a kanálba beleöntik azt a forró ólmot, szétfolyik és azt az alakot veszi fel. Én látni se láttam.* – Itt a faluban valaki csinálta-e? – *Igen, idős nénik foglalkoztak. Kettőre emlékszem, a vén F. A.-né és M. J.-né. Már a 40-es években idős asszonyok voltak. Azok foglalkoztak ilyen ónvetéssel. Ónot kell vetni, így mondták, attól aztán elmúlik az ijedtség, azt mondták. Kivetik az ólmot, meglátják, mitől ijedt meg, s akkor az ijedtség nem tesz kárt a gyermekbe.* (SB, 62 éves nő) – *Miko egy gyerek vagy valaki megijed valamitől, vetik az ónt. – Vót egy öreg cigányasszony. S ha valaki megijedt, álmába szökött fel, na ónat kell vetni. Aztán elvette a karikát a kályháról, beengedte a merítőkanállal oda az ónat, s megolvadt. És akko leborítatták valami fehér lepedőve, azt, aki meg vót ijedve, letakarták, s akko a fejire tette annak a tálot a vízze, s az ónat beléöntötte. S akko azt mondta, ne nézzétek meg, hogy látszik a feje, amitő megijedett. A másik mondta, ez embertő ijedett meg, me emberforma. Ez az asszony meghalhatatt körülbelül a negyvenes évek végén.* (GE, 70 éves férfi, 65 éves nő) – *B. néni mivel jósolt? – Hát aztán vette az ónat is... Miko megijedett valaki. Aztán használt az. Nekem is vetettek ónat. És annak hittem. – Igen, az ónbó kijön az, amitő*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

megijedett. Aztat én is hallattam. Háramsza ke vetni ónat. Azt megolvasszák az ónat. Egy edénbe tesznek vizet a kályhára, az ónat megolvasszák egy rossz merítőkanálba, s aztán ő azt mondja, szentelt vizet hoz a román paptó. Egy-egy kicsit öntött abba a vízbe. S akko aztán, miko megolvadatt az ón, akko… mondatt románul, mondatt, hogy mi ne értsük. S akko bésuppintatta és: – Jaj, fiam, fiam, a szívedre vót menve. Fekete jött ki. De vót, amiko bédobta, s nem jött ki semmi fekete. Csak az ón. S akko formálódtak. Ő mondta… – Né, hogy mutatja, nem láttad. Mutassa például a kutyát. – Ki vót formálódva, attó ijedté meg. – Vagy a bikátó. – Vagy ha embertő ijedett meg: – Na nézd meg az embert a botta. Úgyhogy kijött az ónbó. Aztán mi is hittük. (GE, 77 éves férfi, 74 éves nő) – Akárki érthet hozzá? – *Nem, vótak öregasszonyak, akik azt direkt értették. Egy vesszőcskére kötöttek egy új kanalat, és abba van az az ólom. Akkor megolvasztották, tettek egy kicsi zsírt kanálbo, és láng fölé tartották, megolvadt az ólom, s akko egy szitát tartottak a kicsi gyerek felé, és azt… Egy tálba tiszta vizet tettek, s akko azt a forró kanál ólmot beleöntötték a tál vízbe. S akkor…* – A tál a szitában van? – *A tál a szitában van, a szita a gyerek fején. S akko, miko megöntözik azt a forró kanál ólmot, akkor az így: sss – elszólja magát, s akkor, akitől megijedett a gyerek, egy olyan szobor alakul ki az ólomból. Ezt háromszor szokták megcsinálni megismételni, péntek napokon s kedden szokták ezt csinálni. S akkor azt a kis ólmot, azt le tudja olvasni, aki ért hozzá. Na ez ettől ijedett meg.* (NS, 63 éves nő) *Én megjártam S.-vel, éppen én jártam meg. hát meg vót ijedve, sírt, s akko jött valaki, vetette az ónt, s nem tudam, kutya vót vaj mi.* (BO, 57 éves nő) *Nekem vót egy léánkám, született kettő… Egyik tizenegy hónapos vót, s megszületett a másik. A leánka vót má két hónapos. Mit tudom én, igaz, nem igaz, na egy este a leánka rosszul lett. Hal meg, s hal meg, s hal meg. Na, jön egy szomszédasszony. – Na – azt mondja –, menjetek, hogy ótsanak neki szenet, mer meg van igézve. Ement az uram vagy három helyre, és elment egy helyre, és azt mondja: – Stá,*[147] *hogy dobjak a cusutorán*[148] *is. Ahogy dobtak, vitté ruhát, ahogy dobta keresztül a ruhán, ahogy kiömlött, mint a koporsó jött ki. – Na – azt mondja –, menj haza, me a gyermeked meghal, me nézd meg, a koporsó. Na akkor az uram, de már rég, van vagy 48 éve, az én uram 46 éve elveszett a háborúba, még azelőtt vót. Na azóta nem még vót, hálaistennek semmi baj. De meg is halt a léánko.* (FR, 76 éves nő) *Ement a kicsi vederrel a csorgóra, hogy hozzon vizet, s a kutya rászökett, a szomszéd kutyája. S annyira megijedett, hogy rá két naprá, háromra, esténként mind látta a kutyát maga előtt. Ébredett fe álmábó, s: – Né a kutya, né a kutya! Elvitte az édesanyja bé a faluba, egy asszanyhaz, amelyik tud vetni ónna, s egy darab ónt, s mindjá kijött a kutya. Hogy a kutyától ijedett meg. S abból a vízből egy kicsit ivutt, s jobban lett. Az ónt megtartják, mind avval öntik meg.* (BO, 51éves nő) *Itt, Bodonba, ha valaki megijedt valamitől, akkor öntik az ónt a cseberbe, és az jön ki az ónból, amitől megijedt. Velünk nem történt meg, és ezért pontosan nem tud-*

---

[147] Állj meg.
[148] Ónon.

juk. Tehát elmegy az a valaki, aki megijedt, ahhoz az asszonyhoz, aki ért ehhez. Az asszony román vót, épp most a tavasszal halt meg az öreg néni. A magyarok nem foglalkoztak. Megönti az ónt, bedobja a cseber vízbe, és közbe mond is valamit, de mivel nem mondja hangosan, nem tudjuk, hogy mit mond. A vizet 9 kútból kell vinni. És kijön az, amitől megijedt. Például a kutya. Nálunk a gyermekeknél fordul elő. A vizet éjjel, éjfél után kell kimerni a kilenc kútból, nem sokat kell merni. Amikor a vizet viszik, nem szabad beszélni, sőt még hátra se nézni. A vizet az asszony kell vigye. 3-4 napra az ijedés után kell elmenni. (BO, 10 éves kislány)

Kártyaolvasás. Az Erdélyi Mezőségen a századforduló első felében volt népszerű eljárás. *A szomszédasszonyunk, E. ángyó... Mikor a háború alkalmával édesapám is fogoly vót Oroszországba. S mind mondta anyunak, hogy: – Menj – azt mondja –, vaj egy tudós asszonyhaz, lássod, mit mond, még él az urad? Me nem kapott nem tudom hány évig levelet tőle. – Az enyém is ott van, azt mondja, s én ementem, s megkaptam, hogy él még. S ement nem tudam, hová, milyen asszonyhaz, s az olvasatt neki ott a kártyából, s megmondta, hogy: – A te urad egy vasgyárba dolgozik, s egy vasat visz a hátán. S ő arra a napra tartatt számot, s miko a férje hazajött, megkérdezte. S tényleg, azt mondja: – Vasgyárba vótam, s egy vasat vittem a hátaman. Egy nagy vasat cipelt. A sátány elment, s megkereste. S hozta a hírt vissza az asszanynak, hogy él.* [Közbeszólás: *De egyik ördög nem kapta meg.*] *Nem kapta meg, igen. Akko eljött egy öreg sánta ördög, s elment, megkereste, má a másikak nem tudták megkapni. Azt mondta: – Menjetek és keressétek meg. Ha él, ha hal, hol van, de keressétek meg, hogy mi van vele. Megkapták egy vasgyárba, egy vasat vitt a vállán.* (BO, 39 éves nő) *Én is ementem ecce egy ilyen kártyavetőnéhez. Szokálba vótam, anná a R.-ná, ha ismerték. Aztán hogy tudatt valamit az az asszony, nem, nem tudam. Is vetett a kártyáva. Szóva nem azé mentem, hanem vót nekie fődje, me akko még nem vót kollektív. És a szomszédom meghívutt, hogy menjünk neki segíteni szedni, me felibe dógozták, hogy szedjük le s vigyük is haza. S a kórét is levágtuk. S még vótunk vagy négy-öt olyan fiatal léányak, s akko úgy vót a vásár, ha fehordjuk a padlásra, vet a kártyábó, kimodja a szerencsénket. S na én is kíváncsi vótam, hogy most má mi lesz, ki lesz. Kivetette a kártyávo, azt mondta, hogy szerencsém nagy lesz, pénzes leszünk, lesz pénzem, de nem lesz örömem benne. Gyermekem sok van, csak nem fognak megélni, s akko azt mondta, hogy édesanyámé nagyon sokat fogak esekedni, édesanyám e fog kötözni messze tőlem, siratam, a gyermekeim nem fognak szót fogadni. Igazán, amit mondatt mostanig, minden teljesült. Ő úgy elmondta, s mind úgy van.* (BO, 39 éves nő) – Próbálták megtudakolni. – *Próbáltuk, s nekem épp megmondta egy cigánné a kártyából. Hogy özvegyemberhez menyen férhez, akinek van két gyermeke. Én azt mondtam, beütöm a fejit, ha így beszél velem.* [Nevet.] *Be is vált. Be is vált. Aztán mikor bejött hozzánk, én láttam, én tudtam. Öregebb volt, mint én, tíz évvel volt öregebb, mint én. Én voltam 19 éves, és ő volt 29 éves, mikor hozzámentem én. De szép ember volt, s aztán én nem néztem, csak őtet. Ő 19 éves vót, mikor megnősült, s a felesége 16. Mert az anyja férjhezment, s ő nem akart az emberhez odamenni, ő*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

házba akart maradni, a saját házába vót. S aztán az öregasszony elment, nem vót se ki főzzön, se ki mosson, hányódott, ivott, csavargott. S aztán megszerette ezt a leánykát, me csak leánka vót, 16 éves. Ezek a miénkek tizenhetek és még mindig leánkák. S aztán akko elvette. S akko be kellett menjen román katonának. Ő vót az első háborúba is. S onnan ahogy leszerelt, nősült meg, s akkor aztán elvitték román katonának. S most ott maradt a gazdaság avval a léánkával. S annak volt egy öccse, kisebb mint ő. Vitte maga mellé, s ketten gazdálkodtak, amég hazajött. Akko 3 évet kellett csinálni, nem mind most. S aztán akkor..., hogy mondjam, négy léánkájo lett. S aztán kettő meghalt hamarább, mind ő. És kettő megmaradt, s én neveltem aztán fel. S aztán akkor... tíz évig éltek együtt. Megkapta a tébécét, s aztán nem tudták úgy kezelni, mint most, hogy kikezeljék. S aztán a tébécé elvitte... – S arra még emlékszik M. néni, mikor a cigány asszony mondta a kártyából? Házhoz jött?– *Nem drága, mer én otthon vótam, én nem vagyok idevaló.* – Hanem? – *Feketelak. 25 km Szamosújvár felé innet. Én odavaló vagyok. S aztán a cigánné bejött, én a barátnémnál vótam, és annak aszondja: – Na, keressek neked a kártyábo. Mármind neki. Adja a tenyerit. – Add, hogy nézzem meg a kártyát, azt mondja. – Na nézd meg a kártyát, s elvette a kezit. S aztán mondott nekie, hogy neki vót egy gavallérja, de a szülei nem szerették, így-úgy, ahogy szokta a cigánné. S aztán akko azt mondja a leány, keressen nekem is, lássuk, nekem mit mond. Mondom: – Én nekem nem kell ilyesmi. De keressen, lássuk, mit mond. – Na – mondom –, ha te úgy akarod, hadd, hogy keressen. S akkor aztán nekifogott a cigánné, s kiterítette a kártyát, s azt mondta, hogy én... me innet mentem haza, me apámék idekötöztek. Mer apám azt mondta, hogy kijön onnan a faluból, hogy az ő gyermekei ne haljanak meg úgy, mind a másé, mer ott a faluba nincs se élet, se halál. Se busz nem járt be, se vonat nincsen. Ő látta, hogy milyenek vagyunk, vagyunk arravalók, hát menjünk a világba. S otthagyta a fődjit ingyen s a szőlőt, s a házat lebontotta. S mindent elprédált, csak jöjjön onnan ki. S aztán akkor... Mit is akartam mondani?* – Hogy a kártyába... – *Igen, kártyában a cigánné megmondta. S aztán azután, miután meghalt az uram olyan hirtelen, feketébe vótam, de elmentem a léányomhaz Bukarestbe, mer szoktam menni kétsze-háromszonégyszer egy évbe, amíg lehetett, most nem tudok menni. S akkor a léányom állapotos volt a fiával. S feküdt benn a kórházban, szülni. S én azért mentem, hogy maradjak a házban, amíg ő hazajön. S odajön egy cigánné... Ő közbe visszajött. Mondom: – Te mér jöttél? – Há, azt mondták, nincsen ágy, nincsen hely, me csak a szomszédba vót a szülészet. Majd ha érzem, hogy jön a fájás, menjek vissza. Addig engednek el másokat, s lesz hely. Leültünk egy padra a ház mellé. S közbe jön a cigánné, azt mondja: – Doamnă, să vă cat* [caut] *de noroc. Azt mondja: – Lasă că norocu-i la Dumnezo – a leányom. – Doamnă, nu tre să-mi dai nimic, dacă nu voi spune dreptatea. Eu vă spun cum...*[149] *Na azt mondja nekem a leányom, hogy: – Anyu, hagyjuk, hogy mondja. Mondom: – Te*

[149] Asszonyom, keressem [mondjam] meg a szerencséjét. Azt mondja: – Hagyja, mert a szerencse az Istennél van – a leányom. – Asszonyom, nem kell adnia semmit, ha nem az igazat mondom. Én megmondom, hogy...

hagyjad, hát neked mond, nem nekem. Te fizeted. S aztán elkezdte, s mondta neki, mióta laknak ott, s az urát mind vitték előre, az ura már a külkereskedelembe került, ott volt igazgató. És még séf-igazgató[150] *is vót. Ott. 23 évet csinált ott. Nem helyezték ki, me nem gazdagadatt meg. Ment, mindig külföldön vót, de az nem lopott soha. Úgy szerettem, Istenem. S aztán azt mondja: – Hagyjuk, hogy mondjon magának is, lássuk, magáról mit mond. A cigánné román vót, me ott nem tud magyarul senki, s aztán ő magyarul mondta nekem. Mondom: – Hadd hogy keressen, ha te úgy akarod. Nekem mindegy, ha mond, ha nem mond, me én a cigányoknak nem hiszek. – Na – azt mondja –, hagyjuk, hogy mondja. Kiteríti a kártyát. – Vai, doamnă, ce-ai avut dumneata în casa dumitale în vara asta. Ai avut o jale mare, mare.*[151] *Nem mondta, hogy az uram meghalt, csak nagy gyász, sok nép vót az udvaron, teli néppe. Má ő tudta má, hogy miről van szó, hogy meghalt az uram, azelőtt két hónappa temettük el. De megmondta a cigánné, ahogy a kártyát kiterítette, rögtön. – Na – azt mondja – spune mai departe,*[152] *a leányom. S aztán akko kezdte, mondta, hogy nem vesztettem el eddig mindenemet. Elvesztettem az uramat, de többet fogok veszteni abba az évbe, mind amennyit gondolok. Elvesztek mindent, úgy maradok né. Akkor alakult meg a kollektív, abba az évbe. Ez vót tavasszal, s ősszel megcsinálták a kollektívet. Tényleg úgy volt, ahogy ő mondta, hogy… Ez a ház csak pirosba vót akkor. Nem vót piros ez a ház. A rossz ház le vót húzva, s ez pirosba vót kész, ez a fürdőszoba s a konyha vót készen csak. A konyhából temettük el. S gondolkozott. S még mondja azután: – Doamnă, pentru aia nu face rău, că îi avea ceţi trebuie cu timpul.*[153] *Gondoltam, igaz, ha én dolgozok. De, ha nem dolgozok, nem lesz. Mondom, há én dolgoztam na. S aztán elment. Azt mondta: – La doamna îi frică, că a muri.*[154] *S a cigánné még mondta a kártyából, hogy én nem vagyok odavaló, mer én úgy mentem. Azt mondta, nagy út áll a hátam mögött. De az út folytatódik. Igen, mert haza kellett jöjjek. Má folytattam az utat. Aztán akkor a léányom elment. Azt mondta, hogy fél a léánya, hogy meghal a szülészetbe.* […] *Tíz hónapig hordta. A tizedik hónapbó má csak egy hét hiányzott, miko a cigánné odament. S azt mondta, hogy fél, hogy meghal. De meglesz a… nagy fia lesz. S a homlokán lesz jegy. Érti?* – Igen.– *És nagy fekete haja lesz, s az olyan okos lesz, hogy az mindenkin túltesz az eszivel. S úgy is lett.* – Úgy lett? – *Úgy. Amelyik évbe bevégezte az iskolát, s ment az egyetemre, 9,25-el bement. A leány 9,50-el.* – S a jel? – *Megvan, meglett a jel is, s meglett a gyermek is. Úgy, ahogy mondta, és nem lett semmi baja.* (NS, 83 éves nő) *A sátorosok, azok ahogy bejön a házhoz, mindjárt azt mondja, hogy adja ide, instállom a tenyerit, hogy mondjam meg a jövőjét, de én nem álltam kötélnek. Én nem akartam… Az itteni cigányok nem. Egy volt, egy orosz asszony, akit az első világháborúkor hozott egy cigány férfi, aki foglalkozott a*

---

150 Főigazgató.
151 Jaj, asszonyom, mi volt a maga házában az idén nyáron. Nagy bánata volt, nagy.
152 Mondja tovább.
153 Asszonyom, azért ne búsuljon, mert lesz, ami kell, idővel.
154 Fél, hogy meghal.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

kártyavetéssel. És akkor, abban az időben még, ez a második világháború után halt meg, M.-nénak hívták, így emlegette mindenki, és az vetette a kártyát. Nahát az magyar leányoknak is és magyar házakhoz is eljárt kártyavetni. Annak a jóslatába hittek, a M.-nénak. Nem is tudott szegény jól magyarul, rakta a kártyákat… Így-úgy… Annak hittek. Na meg a szomszédomba is volt egy sváb asszony, második szomszédba lakott, az foglalkozott vele, s az szokott hozzánk átjönni téli estéken kötögetni, édesanyámék is fennültek, fennültünk, édesapám a legtöbbször felolvasott, hangosan, s az asszonyok, a nők, mi leánykák, kötöttek, fontak, és át szokott jönni. És volt rá eset, hogy mondta ez a sváb néni, hogy: – Na, gyerekek, megnézünk a kártya. De az csak szórakozás volt nálunk, hogy kirakta a kártyát. De ez az asszony is járt házakhoz kártyát vetni. Jártak hozzá. A kártyavetésbe hittek. Többnyire. Emlékszem, olyan figurás kártyák voltak, képekbe, most is mintha hallanám, hogy: – Pap, ami biztos. Mert ahol pap alak megjelent, a szomszédságában lévő jel mellé, az már bizonyította, hogy biztosan bekövetkezik. No, ennek hittek. (SB, 62 éves nő)

Madárjóslás. Az alábbi közlés a madárjóslás egy máig megőrzött formáját nevezi meg: az előgépelt, a szerencsét, szerelmi életet, a jövendőbeli házastárs nevét, foglalkozását, olykor arcképét tartalmazó cédulát idomított madár húzza ki. E szolgáltatás vásári-piaci attrakcióvá változott. *Igazán nem is mondtam e senkinek. F. se tudja, hogy csináltam én is. Ementem Ludasra s vannak azak a madarak, hogy húzzák a cédulákat. Mondam, húzzak egy cédulát én is magamnak. És kijött, hogy miko hány éves leszek, milyen nagy szerencsétlenség fogja érni az emberemet, úgy is vót, hogy olyan nagybeteg vót, majnem levágták a lábát, mind hittem, és vártam, hogy jöjjen e az az idő, s bé is teljesedett, pontosan úgy, ahogy vót megírva a cédulábo. E is égettem a cédulát a tűzbe aztán. Éppeg úgy vót megírva. Beteljesítődött, hogy higgyük. Én is mind vártom, hogy harmincvalahány éves koromba történik, s úgy is történt, pontosan. Az is olyan dolog vót, az a madár.* (BO, 52 éves nő)

Jóslás rostával, szitával. A rosta keretébe ollót szúrtak, s az ollót két személy hüvelykujjával tartotta a levegőben. Ha a rosta elmozdult, a gyanúsított személy bűnösségét igazolta. *L. néni a bőrrostát az asztalra tette, az ollóval csinált valamit, és azt mondta: – Kedves szellem, mondd meg az igazságot. Megkérdezte, hány évig élnek a vénasszonyok, s a rosta annyiszor fordult meg. Ha nem hitték, s újból próbálták, a rosta nem mozdult. Azt is megmondta, hogy a léányok miko mennek férhez. Igaz, nem mindig teljesült bé.* (DT, 70 éves nő) *Valami fuszulykaszemeket tesznek beléje* [a rostába], *valamit ráznak, me én nem láttam, csak ahogy hallattam én is, hogy egy kicsi fuszulykát tesznek belé a rostába, s azt ott mind rázza, s annak mind olvas, s akko jönnek az ördögek, igen, híjja őket, s küdi, na ide menj, s oda menj, s keresd meg, lássad, hogy hogy van, s mi van, s hozza vissza a hírt nekie.* (BO, 39 éves nő)

Jóslás vonalakból. A geomancia eredetileg a föld jeleinek (földalatti hangok, földrengés) értelmezését jelentette. A jóslás egy távoli párhuzamát a Mezőségen is említik. *Bogosiékná vót egy öreg cigány, az mind jósolt, kinek ki az irigye, kihez megyen férhez, milyen szerencséje lesz. Úgy mind írt össze-vissza, aztán olvasta ki. Vittünk neki szalonnát, aluttejet.* (DT, 50 éves nő)

Tenyérjóslás. *A férjemnek megjósolták, hogy azt vesz el, akit nem engednek. Őtet tiltották tőlem…* – Elment valakihez? – *Egy cigánné ment haza. Haza hozzájak. – Gyere, hogy mondjak neked szerencsét. Szeretsz egy léányt a faluból, és édesanyád nem engedi, hogy menjen utánod. De csak elveszed. S lesz két léányod. – Hazugság. Aztán úgy is vót, ahogy mondta a cigánné.* (VE, nő, 1994) *Miko férhezmentem, nemsokára egy vasárnap ejött hozzám egy csigányasszany, fiatalasszany. Nézőné vót. És az öregek a templomba vótak. S vót nekem egy néném, akinek a férje Oroszországba vót fogságbo. S a cigánné, hogy adjak neki tőtött káposztát, mert ő állapotos, s megmondja nekem a szerencsét. Nekem nem kellett szerencse akko, fiatal vótam. A néném azt mondja: – Hadd, hogy mondjan nekem, neki az ura fogságba vót. Mit mondott, nem érdekelt engem. Na azután azt mondja: – Mondjak neked is. A bal tenyeremet odaadtam, nézett a tenyerembe. Hogy mit mondott, mit nem, nem tudom, de végig azt mondta, lesz két gyermekem nekem, az első léány, második fiú, s annak lesz egy jegy a füle megett. Hét évre született a gyermek. S meg is van. Máma is. A jegy a füle megett. És valamit mondatt, hogy ne mondjam el senkinek, de erre nem emlékeztem. Úgy bántam aztán. S élt nekem nagyapám, s azt mondja: – Má léányod van, jó lenne, ha lenne fiú. S nemsokára meg is kellett szüljem. – Nekem fiam lesz. – Honnan tudad? – Nekem megmondta a nézőné, ezelőtt nem tudam miko. S bémentem a szülészetre, s nem is jutatt eszembe. S megszületett a gyermek, s a bábaasszany megfüresztette. S azt mondja: – Mondak valamit, de ne ijedjen meg. A fiának van egy jegy a füle megett. Meg is van máma is.* (VE, nő, 1994) *Most itt a szomszédba van egy asszony, elmaradt ő is az urától, és azt mondta: – Tartsa a tenyerit, nem ke adjan semmit. Megmondja, hogy halt meg az ura, hogy viselkednek a gyermekei. És hogy lesz neki az élete végig. Nem akarta az asszony. Megcsinálta egy magyar asszonnak, ennek a szomszédnak. Igazat mondatt mindent-mindent. Van két nagyléánya, és járt egy fiú utáno a faluba, szerette a léánt erősen, erontatták tőle. Megmondta azt is a léánnak. Neked vót rendelve, de elrontották. A cigánné mondta, a tenyeribő. Az lássa a tenyeribő. Me tud. Na. Azak tudnak jól. Van egy-egy, hogy hazudik… Az az asszan most hogy bántjo, hogy nem hatta, hogy csináljo, lisztet, szalannát, tyúkat, mindenfélét kértek azak a cigánnék. Nem akart adni az asszan semmit. Akkor elment ahhaz a magyarhaz, az adatt neki, amit kért, s megmondta a léányoknak a szerencséjeket. Egyik húszéves, másik huszonkettő. Az ellenségek nem engedték.* (MP, 82 éves nő)

Jóslás kávéból. A falvak lakossága csupán az utóbbi, az 1970–1980-as években vált kávéfogyasztóvá. A zaccból való jóslás is a legutóbbi időben honosodott meg. *Nekünk*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

most né egy rokonunk feakasztatta magát. S nem tudam, az óvóné, úgy hallattam, úgy mondta B., én nem is vettem úgy számbo. Kávéva, nem tudam, mit izélt. Azt mondja: – Te B., itt kijön valami rokonság, mutat valami gyászot. B. nem mondta, csak miután megtörtént ez. A fiúk jönnek haza Gyéresről, hogy holnap mennek temetésre, mert egy unokatestvérünk felakasztotta magát. Azután mondja B., na azt mondja: – Nem szóltam semmit, mind gondolkoztam, ki van öreg, ki fog meghalni. (DT, 51 éves férfi) – Ezekről mondják, hogy öröklik a tudományt? – *Nem. Az a boszkonya. Én úgy mondam, ahogy van. Nekem van egy sógorom. Még él most. Hozzájo ment egy olyan, amelyik nézett a kávéba. S mondatt a kávéba belé. S az öreg vót. S ő mondta meg a sógornőmnek, hogy ő nem tud meghalni, amég nem adja át valakinek azt a tudományt. S azt mondja: – Vedd át – azt mondja –, hogy tudjak nyugodtan meghalni.* – Aztán átvette? – *Átvette, me hamarább már mind tanítatta. Látta, mind magyarázta nekie. S miko má kitanítatta, akko mondta meg nekie, hogy át ke adja nekie, me addig nem hal meg. Mondta nekem a sógornőm.* – S ő kitől kapta a tudományt? – *Azt nem tudam, hogy az öregasszony kitől. S aztán kezdte magyarázni nekem is a kávékat. – Na, nézd meg. – Ó, hagyj nekem békét, ne add át nekem is, mert nem kell.* (SzO, 53 éves nő) – *Hallatta? Éppen az én ángyóm vót nálla. Nem tudom, mi járatba vót, az orvosná, vót ott egy jó orvos, most is megvan, s van egy fehérnép, mind ilyen kávékka foglalkozik, de így szellemi dógokka biztos. Miko bément a házba az illető, má megmondta, hogy hogy híjják. S akko megkészít egy csupor feketekávét, s az asztalra teszi, s a kávéba belenéz, s megmondja, hányan vannak a családba, s hány gyerekük van, s megmondja a nevüket, s mi járatba van. s hogy ki lehet bogozni vagy nem lehet az ilyen... Megmondja. Ke vinni egy ruhaneműdarabat, s ott hagyod nálla, s akko három hét múlva megint emeen, s ha ki tudja csinálni, vállolja, s ha nem, küdi tovább. – Ha ő csinálta meg, akko nem még tudja kibogozni.* (BO, 39 éves nő, 52 éves nő)

Asztaltáncoltatás. A spiritiszta szeánszok legnépszerűbb technikája az asztaltáncoltatás volt. Az alábbi közlések ezzel kapcsolatosak. *Megtáncoltassák az asztalt, s aztán az előjön s beszélnek vele.* – Volt olyan, aki értett hozzá? – *Vót, vót.* – S mikor volt ez szokásban? Régen? – *Nem olyan régen. Még most is vannak egyesek, akik...* – Értenek még most is hozzá? – *Igen, igen. Az öregebbek még mindig. Csakhogy most már nem használják annyira, mert egy kicsit ki vannak vakaródva itt Sármáson.* – Mit kérdeznek meg a halottaktól? – *Megkérdezik, hogy ott hogy van, mit csinál, s az megmondja, és hogy mit gondol ő hazulról. S azt is megmondja. Mindenre válaszolnak, amit kérdeznek. Rendesen beszél. De azt mondják, aki beszél vele, hogy is mondjam, oda kell üljön az asztalhoz, rá kell tegye a kezit az asztalra, s aztán úgy beszéljen a másikkal. Ha nem, akko nem jelentkezik. Összeköttetésbe van, nem tudom mi. De az asztal táncol előre. Amég előhíjják. Nem tudom, me én soha nem próbáltam meg azt se, csak hallottam. De most is van olyan. Vannak, akik avval foglalkoznak, tudja meg.* – Lehet hallani a hangját? – *Lehet, de nem látni semmit. Nem lát semmit, csak hallja a hangját. Visszahíjják ki a testvérit, ki a feleségit, ki az urát. Visszahíjják most is. De az, mondam, aki a léányát*

vesztette el, hogy hazajárt a léánya annyi ideig, minden áldott éjjel kopogtatta meg az ablakot, s az anyja ült fel, s beszélt vele, s aztán ment vissza. Sírt az anyja nappal, hogy mit tudjan csinálni, me megint volt a léánya, s ő nem ért ahhaz. Aztán mind mondták, menjen a papokhaz, s menjen ide, menjen oda. – Ez hol volt? – *Feketelakon, ahonnan vagyok én.* – S mikor? – *Hát aztán 19 éves vótam, mikor eljöttünk onnat. A léány se vót, talán 2 évve vót nagyobb, mind én.* (NS, 83 éves nő) *Mondta egy asszony Betlenbe, hogy a húga nagyon rosszul élt a férjivel. Nagyon iszákos vót a férje. Azt mondja, hogy mind nem tudta, hogy mi a fenét csináljon vele. S valakitő érdeklődött az öreg Zs. néni, hogy hol lehetne találni egy ilyen jósló nőre. S elmentek fel a hegyekbe, nem tudom, tetszett hallani itten Kájánról. Van Nagykáján, Kiskáján, Debrec, Ispánmező. És azt mondja Zs. néni, elmentek fel a hegyekbe a testvérivel a részeges férjnek, és elmentek egy emberhez. Egy ember foglalkozott ilyen jóslásokka. Azt mondta, ősz vót, késő ősz vót, fe vót rakva a kóré, haza vót hordva, fe vót rakva magas üsztürü formába, és azt mondja, az öreg bácsi benn a házba… elmondták ezek az asszonyak, né, mi bajuk van, mié mentek. Mondta az öreg, egy öreg bácsi vót: – Helyrehozam én minnyá. Elkezdett az öreg beszélni, ottan matatott, nem tudom, mit csinált, mit nem csinált, és azt mondja az öregasszony, hogy úgy megijedt, miko hallatszódatt egy nagy zúgás, azt mondja, az asztal elkezdett táncolni a házbo magától. S kinyíltak az ajtók, azt mondja, az az üsztürü kóré mind szétszóródott, pedig azt mondja, szél nem vót sehol. Az egész udvarán, attól a nagy babonáskodástól, ahogy az öreg beszélt ottan. Az istállóajtó kinyílatt, becsukódatt, az ajtók a háznál mind kinyíltak, becsukódtak. Borzalmas volt, valósággal ijedelem volt, ameddig az öreg ottan dolgozott. S kifizették az öregnek a díjat, amit kért tőlük, nem tudom, pénzt vagy másegyebet, hazamentek, s akko helyrejött a M. Helyrejött egy ideje.* (BE, 59 éves nő) *Édesapám fogságba vót Oroszországbo. És… mind az öreg… mind az asszanyak…, hát gyermek emaradva, édesapám Oroszországbo fogságba. Nagyanyám, ugyé, heten voltunk otthon, mind asszanyak. Édesanyám is elment a szellemekhez. Vót ott az ősi erdőbe egy asszony, mentünk oda édesanyámmal egy vasárnap reggel, ha menjünk, ott vótak rokonaink is, hogy lássuk, hogy él édesapám, vagy nem él. Meünk mi is, jön egy fiú, édesanyámnak az unokatestvérinek a fia, és beszélünk ott, s azt mondja az asszony, na, veszi az asztalt, igen, de a négy sarkába nem vót egy vasszeg se. Csak faszeg kellett hogy legyen. Na, akko felhívta valami V. nevet. Azután felhívott egy S. nevet. Azután… az egyik akkor halt meg. Na, négy rendet felhívott és kérdi, hogy: – Keressétek meg, hogy ez a K. I. a hottak közt van, meg van halva? Hogyha meg van halva, akkor üssél a lábaddal egyet. Hogyha nincs meghalva, akkor üssél kettőt, hogy nincs meghalva. Hogyha él, és jön haza, üsd ki azt a napat, amelyikre hazajön. Na jó. S akkor felhívja, s azt mondja, nincs meghalva. – Nincs meghalva? Mind járt, kereste a szellemet. S akkor ütette, hogy nincs meghalva. – Na, akko keresd meg, hogy él. Ütett a lábával, hogy él. Akkor azt mondja, hogy: – Üsd ki, hogy mikorá, melyik hónapba jön haza. Mi vótunk úgy augusztusba. – Üsd ki, melyik hónapba jön haza. Máma azt mondja, hogy augusztus, hányadika. Kiütette októberre. – Na, akkorára hányadikán jön haza. Kiütette pont tizenötödikére. Pontosan édesapám akkor jött haza, pont 15-re.*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Hogy hogy, béjött ide Tekébe a testvéreihez, lakott két testvére, ott megnyírták, hazahozták, szombaton estére érkezett haza. Pont, má péntek vót 15, s 16-ra érkezett haza. Na. Pontosan. Ez a szellem dógozatt. (KÖ, 66 éves nő) *Azt akartam mondani, hogy nekem vót egy nagynéném. Az sokat tudatt. Vette az asztalt, megmondta, hogy hány évig él akármelyik. Ha két évig élsz, kétszer hajtsa meg az asztalt. Ha öt évig, ötször. Megmondta, hogy hány évig élsz. Mindent megmutatatt. Úgy csudálkoztunk. Mikor megöregedett, vót ismerőse Kolozsvárro, eladta az asztalt. Annyit mondtuk neki, a léányok, hogy mér adta el.* – Más asztallal nem lehet csinálni? – *Nem. Az mindent megmondatt. Ő beszélt vele. Megmondta, hogy hány éves és hányba született. Annyiszo hajtatta meg az asztalt. A nagyabbik testvérem mondta: – Ne adja el az asztalt, Zs. néni. – Mér, ti úgyse tudtak velle beszélni. – Há, megtanít Zsuzsika néni minket.* – Ő is tanulta? – *Tanulta valakitől. S megmondta, hogy te elválsz, s el is vállott az urától. El is maradatt, ott maradatt nállunk. Azt is megmondta, hogy elopják a pénzit. El is loptak 70000 lejt. Akko az sok vót.* [...] *Miko meghalt, 400 leje vót.* (MP, 82 éves nő) *Az uram hogy meghalt, ez a nagynéném megmondta, én nem hittem: – Zs., nincs semmi. – Én kikerestem az asztalla. S. nem él sokat. Miko a legszebb lenne az életed, akkor meghal. Meg is halt. – Há honnét tudta? – Megmondta. Az az asztal nem szereti a hazugságokat, a hamisságokat. Csak az igazságot. Ha hibázik egy szóval, odacsapja az asztal, hogy... csak. Az az asztal, az jó erőssen... Annyit mondtuk, hogy ne adja oda az asztalt senkinek. Sok vót az a pénz, amit kapatt érte, s odaadta. Bánták az egész gyermekei.* (MP, 82 éves nő) *Na, annak vótam szemtanúja több esetben is. Amikor volt egy vásárhelyi postás alkalmazva Sáromberkén, és eljött a fonóházba és körbeültek az asszonyok. Félkörbe. Rá kellett helyezzék a tenyerüket az asztalra. A postás le volt ülve egy kis székre, és nézte az asztalt. Egyáltalán a közelében nem volt. És az asztal emelkedett és kopogott. És érdeklődtek... Ugye, háború után volt, mindenki a hozzátartozója után kérdezősködött. Hogy az él, hogy kopogja ki az asztal. Él, vagy meghalt. Hát például az én sógorom fiatal fiúként került el angol fogságba. De előzőleg megsebesült. És annak is, nem tudom, ez a postás kopogta ki, vagy a kártyavető, hogy meg van sebesülve, de haza fog jönni hamarosan. Voltaképpen be is következett, hála Istennek, így történt. Na, de milyen összefüggésbe lehet, ugye én nem tettem a kezemet az asztalra, még nem volt ott a korom. És nem volt megengedve. Na, de én végignéztem, hogy az asztal lába emelkedett, és kopogott. Hogy az egy szuggesztió volt, az asszonyokat szugerálta meg, az asszonyok mozgatták az asztalt? Hogy történt, nem tudom, de...* (SB, 62 éves nő) – A háború idején terjedt el az asztaltáncoltatás? – *Nem tudom, a férjem szokott mesélni valamit, hogy talán a szolgájok vót. A szolgátok vót, Dezső?* – *Igen. Az táncoltatta. De így né, heten vagy nyócan, ahányan vótak, réájo kellett tegyék a kezeket az asztalra. S réátették, s akko levették egy kicsi idő múlva, s akko a táblo, az asztal megindult. S aztán ütött. Azt mondták, ha ez él, akko hányat üssé. Hármat vagy négyet. Amennyit ütött. Eztet láttam én is.* – Miket kérdeztek? – *Hát ez akko vót, mikor Erdély ketté vót vágvo. S aztán errő a részrő, Romániából vótak sokan átmenve. S aztán még hazajönnek vagy nem, ilyesmiket.* (NS, 68 éves férfi, 63 éves nő) – Asztaltáncoltatás volt-e itt a faluban? – *Vót itt is egy szolga, az is*

táncoltatta az asztalt. Én hallottam róla, velem egykorú vót. Én má olyan süldő legényecske vótam. S én is kíváncsi vótam, lássam. És ement a házhoz. Annyian vótak ott benn, mondam, én nem menyek bé. Hát hallam, hogy mondják, hogy táncoltatják az asztalt. Ráteszik... nem tudom, hányan körülülik az asztalt, ráteszik a kezüket, az az illető, aki vezeti ezt a játékat, az valamit mormol, hókuszpókusz, nem tudom, miket, s az asztal kezd mozogni, táncolni. Na, egy széria[155] *lejárt. Jön egy másik széria. Akkor újból kezdi ez a mondókáját, s az asztal nem mozdul. De ez a játékvezető ez izzad, nem mozdul az asztal. Akko azt kérdi, hogy kiné van itt Biblia. Egyik azt mondja, hogy nállam van. – Na, menjen ki – azt mondja. Ennyit tudtam róla, többet semmit. Hallottam, mint fiatal.* (NS, 75 éves férfi)

Halottlátó. Az Erdélyi Mezőségen és környékén működő halottlátók technikájáról nem rendelkezünk kimerítő leírással. A szertartást titok és titokzatosság fedi. *Édesanyám* [halott] *kérdezte édesapámtól, édesapám hallotta valósággal édesanyámnak a hangját, és kérdezte, mit csinálnak a gyermekek. – De hagyjál, hogy pihenjek. Többet ne zavarjatok. S az éjjel csak édesanyámmal álmodtam. Fiatalon, harmincöt éves korában halt meg édesanyám. Láttam. Egy léánkát szült és odatette a kemencére, hogy sütötte a tepertyűt. S mondom: – Édesanyám, az a léánka az meghal, megsül. – Ne félj, nem lesz semmi baja. S én akko leöntöttem a forró zsírt róla, s a léánka mind az arcamba kapatt, hogy szopjan. S én jártam édesanyám után. – Édesanyám, jöjjen, adjan szopni. Kérdezte, hogy én szeretem. Mondom, hogyne szeretném, a testvérem. Ez egy álom, de valósággal láttam, és utána akartam telefonálni édesanyámnak, de eltűnt messze. S a léánka csak mind az ölembe, anyaszült mesztelen. Sehol semmi baja, hogy megsült abba a tepertyűs zsírba. Édes jó Istenem, rövid álmom van, s mégis ilyesmiket. Hat gyermeket hagyott itt édesanyám. Hat testvérek maradtunk el. Én voltam a legnagyobb.* – Kékesen történt, amit mondott? – *A halottidéző igen, Kékesen. De már meghalt. Ezelőtt vagy húsz esztendővel. S még mondtuk édesapámnak, hogy hagyjan békét, ne zavarja. – Nem – azt mondja –, akarom tudni, hogy ez igaz.* – Akármit lehet kérdezni a halottól? – *Édesanyám meg volt halva azelőtt vagy tizenöt esztendővel. S édesapám akkor beszélt vele. Édesanyámat idézték édesapám által. Édesapám akarta hallani a hangját, s akart vele beszélni, s akarta tudni, hogy ez igaz. Megszólalt.* – Csak úgy a szobában megszólalt? – *Igen, a szobába. De nem tudom, hogy hogy csinálta, mert én nem voltam ott. Csak édesapám. S kérdezte, hogy mit csinálnak a gyermekek. S utoljára kért, hogy többet ne zavarjuk: – Hagyjál I. békében.* (SzM, 69 éves nő) *Há, figyeljen ide. Csak az ilyesmit nem mondják, hogy merre járnak, s mér járnak. De most innet vót egy fiatalasszony, fiatalabb, mint én. És elment, oan helyre ment el, egy oan helyre ment el, hogy féltséges volt átmenni az erdőn. És túl az erdőn vót egy ház, és elment ahhaz. Ahhaz, akié vót a ház, ha élt. De ő eléhozza a halattat, hogy én is, aki akarja, vagy maga*

[155] Sor, rend.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

is, hogy beszél, amelyik halattal akar. Eléhozza magánok, s maga beszél. – De ez hogy van? – *Nem mondja, csak a sógora mondta meg, hogy né mit csinált.* – S akkor látni lehet a halottat, vagy csak a hangját hallják? – *Ő csak a hangját. Ő hallja. Le vót feküve a fődre, így né, s annak az asszannak, aki csinálto, fogta a kezit. S akkor az az asszan valamit mondatt, ki tudja, hogy mit, s akko eléjütt, hogy az, aki le vót feküve a fődre, látto a másikat. S beszélt avva. S avval a halattal beszélt az élő... Beszélt, mind ahogy mi most beszélünk, úgy beszélt a halatta.* – Ez mire volt kíváncsi? – *Mind azt mondták, hogy csinálmánybo van ezzel, avval, azért, hogy lássa, hogy az a halatt mit mond. Hogy tényleg igaz, vagy nem igaz, hogy mondja meg a halatt nekie.* – De a halottak tudják az ilyeneket? – *Há, én honnat tudjam? Tisztátalan. Ő az ördegge beszélt, persze, hogy az ördeg a rosszat akarja, nem a jót.* (SzO, 53 éves nő) *Egy asszonnak megölték a fiát, s ement, hogy lásso. S megmondta, hogy a barátjo ölte meg. A legjobb barátja. S akko még ment valamelyik. Szóva meghalt a férje, s nem tudta, hogy hol a pénz. Asszondja akko a férje nekie, hogy elment oda, nem tudatt pihenni, aszmondja, mennyire szerettem a kicsipárnát, s ott van benne, mindig azt tettem a fejem alá. Megmondta, hogy hol a pénz. Aztán én mintha nem hinném őket.* (SzO, 63 éves nő) – Valaki járt-e vissza, hogy nem hagyta a családtagokat nyugodni? – *Na, én ezt hallottam egy öreg nénitől, aki nekem hozott, Betlenbe laktunk, s minden héten szokott hozni egy-egy borkán*[156] *tejfölt. Minden héten eljött, s egyszer leült az öreg mama. S mondta, a férje mikor meghalt, nem mondta meg, hogy hol van az egész pénz. Hallotta, érdeklődött valakitől, hogy hol lehetne találni az ilyen valakire, aki ezt fel tudja idézni, hogy a halottnak a szelleme az megjelenik, vagy hogy a csudába lehetett. És az megmondja, hogy há a pénz. S ement Kolozsvárra, s éppen Kolozsváron talált egy ilyen valakire, valaki odaküdte egy pontos címre. Hogy oda menjen, és ott az az illető, egy férfi, az fe tudta idézni a halottat. Előidézte, és megmondta, hogy hol van a pénz. És hazajött, és azt mondta, megtalálta a pénzt ott, ahol mondta, de azt mondják, ez borzasztó nagy vétek, ilyesmiket csinálni. Hogy ilyesmi is létezik. Szóval a szellem, az beszélt.* (BE, 59 éves nő) *Keszüben mondta valaki, hogy Szavában volt valaki, aki tudott beszélni a halottakkal. – Az nem Szavában volt. Még innen Palatkán is van egy román asszony, meghalt az ura, hirtelen halt meg, a mezőn, s az asszony egy idegbeteg. Aztán mind hánykolódatt, vergődett, nem tudatt belényugodni, hogy meghalt, hogy megölték az urát. S az vót. De nem tudom, hogy hol, messze. Vót olyannál.* – Az hogy csinálja ezt? – *Nem tudom. Csak azt tudom, hogy vót, s az azt mondta, hogy megölték az urát. Hogy hogy, ezt nem tudom.* (MP, 59 éves nő) – *... Lejöttek Bukarestből a nyomozók... Három gyereke maradt el. A kisebbik két éves volt. – Szeretfalván ismeri ezeket a cigányokat, a volt lókupeceket.* – I.-ékat? – *Igen. Melyik vót itt nálunk? Hogy azt mondta, hogy Szeretfalván egy embernek megölték a fiát. A rádió is leadta eztet. – Ez igaz vót. – Én is hallottam. Egy reggel korán, hogy egy ember tud beszélni a halottakkal. A rádió is adta le, ez igaz. Három léányo van, ott lakik*

---

156 Üvegkanna.

kint egy erdő alatt. Félnek a léányai, hogy lakjanak velle, az apjak beszél a halottakka. De hét éven alól. Hét évtől fel már nem beszél. Én még mondam nekik, ahogy mondta a cigánné, te, lehet, az az ember. Hogy mit mondatt a rádió. Hogy azt mondja, megfogja a kisujját és beszél a halottakka. – Szóval Szeretfalváról vótak nála. – *Szeretfalváról vót egy. S azt mondta a halott, azt mondta: – Édesapám, ne törődjön, én is vótam egy kicsi hibás, de engemet az ölt meg, aki bévitt engemet ölbe hozzátok. És akko az ember erre fel őtet jelentette. Kiadta. S ő ölte meg. Azt mondta a cigány, ha nem hisztek, ez szent igaz vót, ez most történt Szeretfalván. Gyertek, hogy mutassam meg, hol lakik az az ember, adja a címet s menjetek oda. De a léányom félt elmenni. Hogy menjen ilyen világbo.* (CT, 74 éves férfi és 65 éves nő)

A piritisták jóslása. A piritista alakja gyakran összemodósik az asztalt táncoltató spiritista alakjával. Ám míg az asztantáncoltató egy helyi közösség tagja, a piritista állandóan vándorol. Szerepkörében a jóslás, a tudakozódás a hipnotizálással és az akrobatikus mutatvánnyal, a szórakoztatással kapcsolódik össze. (Keszeg V. 1994. 155–165.) – *Ezek a piritisták. Tetszett hallani? Azaknak most má rendes gyülekezetek van. De irtózatos. Egy nagyvásár vót, me így a szó hozza ki, nagyvásár vót, fiatal legényecske vótam, hát hogy én is tudjam meg a múltat s a jövőt. Akkor elmentem harmadik magunkkal a barátokkal, na, gyere menjünk mi is a jóshaz. S elmentünk bé. Sátor vót csinálva a piacon. Sok közönség vót, egymás után mentek bé. És mikor rákerült a sor, hogy bémentem, egy előszoba vót, le vót firhangazva, ő belül vót, a lepedőn belül. Azt láttam, me a lepedőn keresztül lehetett látni, láttam, hogy egy nagy tükör van előtte, s ő abból beszélt. Mikor bement az ember, a tükörbe látta. S ő tudta. Mikor bementem: – Na, üljen le J. I. J., született 1905. december 9., és elmondta nekem pontosan. Van, azt mondja, 37 lej a zsebembe. S megmondta, hogy hány szeretőm van, kit szeretek, névileg. És akko megijedtem. S mondam a többieknek, s ők megijedtek, s nem mertek bémenni. S ez a spiritizmus. S akkor estére csinált egy nagy felhajtást. Szóvalt cirkuszt. Kiváltotta az engedélyt, a községi vendéglőt átadták nekie, csináltak egy pódiumot nekie fenn, s akkor aztán odagyűltek. Há kidobolták a faluba, hogy nagy gyűlés van, szóval ünnepély van, és mindenki láthat csudákat s nem tudom mit. Eljött a szolgabíró, főszolgabíró, ott vót, vót egy Sz. nevű, férfiszabó, úriszabó, me úgy vót ő, csak uraknak dolgozott, úgy is járt cilinderbe s frakkos kabátbas. Büszke ember vót. Csak úgy ment, mintha rugón húzták vóna. S aztán hát, begyűltek, sokan-sokan vótak. Mikor elkezdte... Előző csinálta, hogy petróleumot fújt ki, megggyújtatta, hát az nem nagy dolog vót. Akkor aztán valami gyűrűket húzatt keresztül az ujján, bevette a szájába, s innet hózta le. S ilyesmiket mutatatt be. Há látták, hogy olyan jó ropogosan kacagnak, a társaság, azt mondja: – Főbíró úr, legyen szíves, mondja meg, hány óra van. Gondolta, hogy vegy ki az órát. Bényúl, nézi, nincsen órája. Azt mondja: – Itt van nálam, ne keresse. De én ezt összetörtem. – Jaj, ne merje, me én azt még ötvenezer lejér se adam. Még akko nagy pénz vót. Megfogta, s úgy összetörte* [kezét összeütögeti], *s megmutatta. – Magáé, vagy nem a magáé? Hát a hátulja, a lemeze nem tört össze. Az úgy meg vót ijedve, sárgulva, a szolgabíró, hogy nem*

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

tudta, hogy hová legyen. – Na, ne búsuljan, nincsen semmi baj. Ement vissza a pódiumra, mit csinált, mit nem, hókuszpókusz, nem tudam mi, dobta innen, dobta túl a kezeit, azt mondta: – Most mondja meg, hány óra. S akko má a zsebibe vót az óra. Na, nagy kacagás vót a terembe. Azt mondja, mikor látta, hogy nagy kacagás van, azt mondja, ez a szabó erősen kacagta. Azt mondja: – Hallgassan ide, legyen szíves, ne kacagjan, hanem emelje fel a fövegjit, mert a felesége bugyigója benne van. Emelte, s benne vót. Azt mondja: – Nagyságos asszony, nézze meg, magán van a bugyigó? Igen, s mindjár tapogatta, nem vót rajta. Azt mondja: – Há, hogy létezik ez? – Na, nincs semmi – azt mondja –, tegye vissza a kalapot a fejire, visszatette, a bugyigó visszament a helyire. Aztán, hogy ez szemfényvesztés vót, hogy mi vót, azt nem lehet tudni, de ezt láttuk, a szemünkke, én végignéztem, éltes emberek. Akko vótak legények, ilyen büszke legények, ő tudta: – Gyűjjen csak ide – azt mondja –, maga, s maga is onnan, mondta névileg. Jöjjenek ide mind a ketten. Ide fel a pódiumra. Tegyék össze a kezüket, összetették a kezeket így, s összeragasztotta őket. Na – azt mondja –, váljanak el. Nem tudtak elválni. Akkor röhögés. Akkor egy másik legény nagyon röhögte őket. Tapsolt, hogy ezeket a híres-bölcses legényeket..., hogy mit csinált! Na, elválasztatta őket. – Na, jöjjen maga csak ide, mondta a nevit. Maga tudja, mit csinál, nézzen a szemembe. A szemibe nézett nekie. – Na, jól van – azt mondja –, s ecce csinált nekie, s né itt van a veder, lásso, végigmegy, azt mondja, ezen a soson, s szedi nekem a szőlőt. Elvette a vedret, s jaj, be szép szőlő, be jó szőlő, s végigszedte a vederbe. Na, s hozza fel a szőlőt. Hát röhögés vót, olyan... – A hipnotizálók is úgy tanulják? – *Azok is, azok is iskolába.* (BO, 77 éves férfi) *Elköltöztem Kolozsvárra. A Dermatába dolgoztam, a vasút mellett laktam, s akko a feleségem, az első, minden vasárnap ment a gyülekezetbe. Há, mind csak hívutt, gyere te is, gyere te is. Nem akartam menni. Mit tudom én, mondom, milyen, de minden vasárnap kellett* [neki*] a tíz lej a kasszába. Mondam: – Hova viszed? – Kell – azt mondja – adni valamit. Na, jó. Elég az hozzá, hogy elmegyek a borbéhaz, s a borbé is abba a gyülekezetbe járt. Az asszany is, az ember is, hogy: – I. bácsi, így jöjjen, de nézze meg, milyen szépen énekelünk, prédikálunk. Na jó. Elmegyek haza, ebédelek, el is megyek. Székeken kereken ültünk, középen vót egy olyan karosszék. Énekeltek, rendes templomi éneket énekeltek, s hallgattak végig, s aztán elkezdett prédikálni. Prédikált, prédikált, prédikálta a fekete hollót, mit tudam én, miféle fekete holló vót, hogy feket holló gyere ide, s nem tudom mi, s ott mind mondatt, mondatt, mondatt, ecce leült szépen s elaludt. A két kezit leeresztette. S akko ekezdte a sornak, hogy mi a kívánsága. Megmondta, hogy hány éves, hány évig él, s mindent-mindent elmagyarázott. Én mind hallgattam, eccer azt mondja nekem. Ott túl a másiknak, éppeg egy sármási vót, azt mondja az öreg: – Na, mondja meg nekem is, otthon mit csinál a feleségem? – A maga feleséginé benn van ez és ez az ember, harangazó, meg akarja fejni a tehenyet. S akko jöttem réá, hopp, itt baj van. Az én asszanyam azért jön ide, hogy ő tudja, hogy én hova járok el. S mit csinálok. S, na aztán, miko hozzám érkezett, azt mondta nekem: – Magának nem mondak semmit, mert úgyse hisz nekünk. Megmondta nyíltan: – Nem mondak semmit, mer maga úgyse hisz. Ez harminchárom vót.* (BO, 77 éves férfi)

Kísérlet a megjósolt jövő elhárítására

A jóslások a jövőre vonatkozó tudást termelik. A korábban említett eljárásokban általános az így megtudakolt jövőhöz való fatalista viszonyulás: hiába tudjuk előre a bekövetkező eseményt, tenni ellene semmit sem lehet, mindössze felkészülni az elviselésére.

A mezőségi korpuszban egyetlen eljárás alkalmas a megjósolt jövő elhárítására.

Általános meggyőződés az, hogy a kutyavonítás halált jelent. Ezt tudva, a kutyát vagy eltávolítják a háztól, ám ebben az esetben új tulajdonosához viszi a bajt, vagy elpusztítják. Egy detrehemtelepi adatközlőt idézek: *Én azt tudam, a régi öregektő. Hogyha a kutya orgonál, azt e ke rendezni a háztó. Vagy a kutya epusztul, vagy valaki a házból.* (DT, 48 éves férfi)

Ennek az alaphelyzetnek két további változata ismert. – *S megint, miko a tyúk kukkurigol. Akko megint csak a házro nem tudam, hányszo... – ...Tizenkétsze... – ... Így né átborítani a tyukat a fejin, kecskebukázvo. S akko onnan mérték. Onnan a... tizenkétsze, s akko levágod a nyakát. Én is láttom édesanyámtól.* – De honnan mérték? – *Az asztaltól a küszöbig. Nem tudom, kilencszer vagy tizenkétszer, s ha a feje a küszöbre esett, akko levágto. S ha nem esett a küszöbre, akko valaki elment a családból. Mamád, vagy nagyanyád, vagy a rokonságból. Ha a küszöbre esik a feje, s levágod, akkor nem hal meg.* (DT, 48 éves férfi, RG, 28 éves férfi) – Ha a tyúk kukorékol? – *Azt mondják, fogd meg a nyakát, a lábát, nyújtsd ki, és nem tudam hányszor forgasd meg a küszöbig, s ha a küszöbre ér a nyaka, le kell vágni.* – S akkor a bajt el lehet küldeni? – *Igen, akkor nem történik baj.* – S ha belül vagy kívül esik a feje? – *Akkor baj lesz. Akkor le kell vágni. De ha nem, akko hagyjad, hogy éljen tovább. Nekem épp így kukkurigolt, kérdem itt a román szomszédasszonytól: – Mit tudjak csinálni, kukurigol egy fekete tyókom. S azt mondja: – Fogd meg a lábát s a nyakát, nyújtsd ki, s így háromszor forgasd meg a küszöb előtt, s ha a küszöbre kerül a nyaka, azt le kell vágni. Ha a lába, akkor ereszd, hogy menjen.* (NS, 63 éves nő)

A halált tehát atipikus esemény, a tyúk kukorékolása jelzi előre. A halált ki lehet elégíteni a tyúk elpusztításával, feltéve, ha a tyúk alkalmas a halálnak a házból való eltávolítására. Ha az asztaltól a küszöbig mért távolság tizenkét tyúkhossznál nagyobb, a halál a házban marad, családtagot követel, a tyúk feláldozása ez esetben fölösleges. (Párhuzamok: Nagy J. 1892: 71; Balásy D. 1905: 41; K. Kovács L. 1944: 21; Pócs É. 1964: 225; Jung K. 1992: 73.)

A jóslás kontextusai és funkciói

A jóslások megkülönböztetett szereppel rendelkeznek a szokások között. Kognitív kontextusukat a transzcendens világra, az idő megnyithatóságára és kezelésére, valamint a szociális környezetre, a jóslás specialistáira vonatkozó tudás képezi. Ha a tudakozódás időpontját vesszük számba, kiderül, hogy jeles napok, fordulópontok köré csoportosulnak.

© www.kjnt.ro/szovegtar

© www.kjnt.ro/szovegtar

Tekintsük át a jóslások éves kalendáriumát: vízkereszt (január 6., hajdani évkezdő nap), Szent István napja (június 24., a nyári napforduló napja), Katalin napja (november 25.), András napja (november 30.), Luca napja (december 13.), Szilveszter (december 31.). E sorba szabályosan illeszkedik a születés, a házasságkötés, a temetés, a szövés befejezésének napja. A jeles napok, akárcsak az emberi élet fordulói, egy időciklus, egy életszakasz lezárására, egy új ciklus kezdésére, mágikus befolyásolására hivatottak. Ezért a cselekvések erősen ritualizáltak. Mind az elvégzendő cselekvések, mind azok elvégzési kontextusa előíráshoz kötődik.

A szerelmi jóslások nagyrésze Katalin és András napja köré sűrűsödik. És nem véletlenül. E napok a paraszti életvitelben a fonó kezdetét jelentették. A fonó pedig az ismerkedésre, barátkozásra, a télközi ünnepek az érzések kinyilvánítására nyújtottak lehetőséget.

A jóslástechnikák strukturáltságát szemléltetendő, végezzük el az András napi jóslások morfológiai elemzését. 1. *A szokás elvégzésének ideje*, november 30., András apostol napja. Különböző motivációk révén András házasságszerző szent, napja ezért alkalmas a jóslás elemzésére (Bálint S. 1977: 507). Az időpont a tudakozódó személy nemének és vallásának függvényében változik: a fiúk Katalin, a román lányok vízkereszt napján végzik a jóslást. 2. *A jósló személy*. András napja a lányok férjjóslására alkalmas időpont. A nő–férfi oppozíció a jóslásra alkalmas két nap, András és Katalin napjának szétválását okozta. A jósló személynek tisztának, éhesnek és öntudatlan állapotban (alvás) kell lennie. 3. *A rítusban szereplő tárgyak* teljes készlete*:* tükör, pohár víz, étel (kenyér, palacsinta, fánk; liszt, só, víz keveréke), férfiak által használt ruhadarab (zsebkendő, gatya, nadrág), személyesen használt ruhadarab (szalag a hajfonatból), szerelmi, vegetációs szimbólum (alma).

A szokásváltozatok ebből a kelléktárból válogatnak, hol egy, hol több elemet. Sőt, az elemek tovább strukturálhatóak. A legkomplexebb variáns a szájban megforgatott falatot, sót, a jobb hajfonatból kibontott szalagot alkalmazza a jóslásra. Ugyanazon eredmény elérésére más-más cselekvési lehetőségek állnak az egyén rendelkezésére.

Az ismertetett jóslások alapján rekonstruálhatók azok a helyzetek és körülmények, amelyek bizonytalansága, alternatív kimenetele frusztrálja a mezőségi embert. Ezek a következők: a születés, a férjhezmenés, a halál, a betegség, az események, a szociális élet, az anyagi élet, az állattartás, az időjárás. E létfeltételek alternatíváiban a következő negatív és pozitív értékek relevánsak.

- Születés: a születendő gyermek neme (fiú–lány) és száma (kevés–sok); a megszületett gyermek élettartama (hosszú–rövid), értelmi képessége (okos–buta), szerencséje (szerencsés–szerencsétlen), egészsége (egészséges–beteg).
- Férjhezmenés ideje: a jövendőbeli fizikai állapota (szép–csúnya, egészséges–sánta), neve, foglalkozása, anyagi helyzete (gazdag–szegény), lakhelyének iránya, hűséges (hű–hűtlen); a házasság minősége (boldog–viharos); teherbeesés (igen–nem).
- Betegség: oka, kimenetelen (gyógyítható–gyógyíthatatlan).

- Halál: előrelátható ideje (kései–korai), a házastárs halálának ideje (előbb–utóbb); a következő halott életkora (idős–fiatal); várható-e közeli haláleset (nem–igen).
- Események: fordulat minősége (előrelátható–váratlan); tartalma (előrehaladás–lemaradás, öröm–bánat, bosszúság, sírás); az esemény kiváltója (angyal–ördög).
- Szociális élet (vendég érkezése, anyóssal találkozni, rossz ember, veszekedés).
- Anyagi helyzet: szerencse–szerencsétlenség; gazdagság–szegénység; hasznon, kereset – adósság, kár; vásári szerencse (igen–nem), kincs.
- Állattartás: a születendő állat neme.
- Időjárás: csapadék (eső–hó, sok–kevés); hőmérséklet (meleg, lágy idő – fagy); évszakok (hosszú ősz, rövid tél).

Következtetések

1. A mezőségi jóslások alapján rekonstruált értéktáblázatból kiolvasható, hogy azt egy földművelő, állattartó, vásárjáró közösség működteti, amelyet érzékenyen érint anyagi helyzetének (időjárás, termés), számbeli összetételének (nem), tagjainak egészségi és értelmi stabilitása. Ebben a társadalomban különösen a női nem kiszolgáltatott. A férjhezmenéssel kapcsolatos jóslások nagy száma arra utal, hogy az események szintjén a lányok alig befolyásolhatják életük fordulópontjait.

2. A mezőségi jóslások a családi és a magánélet eseményeire kérdeznek rá. A jóslások szinte kizárólagosan az egyén és a család státusában bekövetkező változásokra kérdeznek rá. A korábban a kollektív események előestéjén alkalmazott jóslás teljesen visszaszorult.

3. A jóslások egyik része a társasági életbe integrálódott és szórakoztató funkciót öltött magára.

4. A jóslások jellegzetes beszédeseményeket generálnak. Releváns kontextusban kerül sor a jóslást szükségessé tevő helyzet értelmezése, a jóslástechnika kiválasztása, a specialistával folytatott kommunikáció. Irreleváns kontextusban történik meg a jóslás utólagos felidézése, valamint a tudakozódás szórakoztató szándékú végrehajtása.

© www.kjnt.ro/szovegtar